

## Motion till riksdagen 2011/12:Fi17

**av Jonas Sjöstedt m.fl. (V)  
med anledning av prop. 2011/12:100**

# 2012 års ekonomiska vårproposition

## 1 Sammanfattning

För oss i Vänsterpartiet är full sysselsättning det överordnade målet för den ekonomiska politiken. Vi presenterar i den här motionen en sysselsättningspolitik som bygger på investeringar i stället för skatteavdrag, och utbildning i stället för låglönepolitik. De förslag vi lägger handlar om att höja kvaliteten i välfärden, investera i infrastruktur och bostäder och höja ambitionerna i utbildningspolitiken. På det sättet vill vi sätta människor i arbete med att bygga en långsiktigt starkare ekonomi.

Trots att Sverige har bland de starkaste statsfinanserna i världen har massarbetslösheten blivit vardag. Antalet personer med långvariga arbetslöshetsperioder har i det närmaste exploderat, bl.a. på grund av regeringens kraftiga försämringar av möjligheterna till omskolning och vidareutbildning. I vårpropositionen bedömer regeringen att arbetslösheten under 2014 kommer att uppgå till 6,9 procent, en nivå som finansminister Borg under valrörelsen 2006 karakteriserade som just massarbetslöshet.

Regeringen bedriver just nu en direkt åtstramande finanspolitik mitt i en konjunkturavmattning, i bjärt kontrast till vad tunga myndigheter på området föreslår. Det är en politisk låsning som har försvårat Sveriges läge i den internationella krisen allvarligt.

Dagens finanspolitiska ramverk måste moderniseras. Det som var gårdagens svar på de problem som fanns då är inte dagens svar. Sedan 90-talskrisen har vi fått en allt högre strukturell arbetslöshet och en allt lägre sysselsättningsnivå. Dessa problem måste vi ta oss an. Därför föreslår Vänsterpartiet ett alternativt ramverk, där sysselsättningsmålet får den tyngd det behöver i både finans- och penningpolitiken. Vi vill att överskottsmålet och kommunernas balanskrav ersätts av mål om budget i balans över en konjunkturykel. Vi menar också att värdet av investeringar behöver synliggöras i budgetprocessen. Sveriges investeringar i infrastruktur och fastigheter har länge varit låga, såväl i ett historiskt som i ett internationellt perspektiv. Utbyggnaden av järnvägen motsvarar inte den ökade trafikmängden, vilket bl.a. har gett problem med flaskhalsar i storstadsregionerna. Det har föranlett en rad tunga instanser att kritisera regeringen för bristen på offentliga investeringar.

## Fel! Okänt namn på

Regeringens politik har inneburit massarbetslöshet, ökad ojämlikhet och krackelerad välfärd samt ökade koldioxidutsläpp och större klimatproblem. Vänsterpartiets budgetförslag innehåller en rad tydliga svar på dessa samhällsproblem. Vi vill bygga ut och förbättra landets infrastruktur, för att ta itu med uppgiften att bygga ett hållbart transportsystem i Sverige. Vi föreslår bl.a. en särskild satsning på kollektivtrafiken genom en utbyggnad av tunnelbanan i Stockholm. Vi föreslår en rad direkta stöd till bostadsbyggandet för att skapa fler hyresrätter, och en omfattande upprustning av miljonprogrammen och av välfärdslokaler som skolor, förskolor och äldreboenden. Med våra investeringar bedömer vi att 120 000 nya jobb i privat och offentlig sektor kan skapas.

Regeringens alternativ till investeringar har hittills varit att subventionera vissa lågproduktiva branscher. Den politiken har i bästa fall varit ett mycket kostsamt sätt att öka sysselsättningen och i värsta fall en helt verkningslös åtgärd. Pengarna har i hög utsträckning gått till vinster snarare än till nyanställningar. Samma pengar skulle ha resulterat i betydligt fler privata jobb om de hade använts till offentliga beställningar. Genom att prioritera offentliga investeringar går det att stärka den privata sysselsättningen och dessutom genomföra en rad konkreta, samhällsnyttiga projekt.

Vi vill bryta med regeringens systematiska strategi att sätta press på de lägsta lönerna nedåt, och i stället höja ambitionerna i utbildnings- och arbetsmarknadspolitik. Det är kunskaper som bygger ett starkt Sverige långsiktigt, inte låga löner. I den här motionen lägger vi fram ett förslag på en särskild utbildningssatsning för ungdomar i krisen, för att se till att fler får en ordentlig yrkesutbildning.

För att finansiera denna satsning föreslår vi en engångsskatt på 5 procent motsvarande 3,9 miljarder för de fyra storbankerna. Det finns all anledning att ta in en del av de övervinster de gör och sätta dem i produktiv användning. Vänsterpartiet har sedan tidigare en rad förslag på hur finanssektorn kan reformeras, som också tas upp i den här motionen.

Samtidigt som företrädare för regeringen gör utspel om satsningar på välfärden, planerar regeringen i den ekonomiska vårpropositionen för fortsatta personalneddragningar inom välfärden. Mellan 2013 och 2016 beräknas den kommunfinansierade sysselsättningen minska med 18 000 personer. Det är en fortsättning av den minskning med 40 000 personer vi såg under förra mandatperioden.

En del av förklaringen är att alltmer skattemedel läcker ut i vinster i olika riskkapitalbolag, i stället för att gå till löner. Det har visat sig mycket lönsamt för dem att köpa upp välfärdsverksamheter i Sverige och snabbt pressa ned personalkostnaderna, vilket i sin tur leder till sämre arbetsmiljö och kvalitet. I den här motionen föreslår vi, än en gång, att vinstdrivande bolag i välfärden förbjuds.

Vänsterpartiet menar att det behövs investeringar i skolan, äldreomsorgen och sjukvården. Vi vill också värdesäkra statsbidragen till kommunerna. Välfärdsverksamheternas samhällsekonomiska betydelse behöver synliggöras: de satsningar vi vill göra bygger på kompetens och arbetsförmåga på lång sikt, och stärker möjligheterna att förvärvsarbeta genom att bygga ut barn- och

**Fel! Okänt namn på**

äldreomsorgen. I den här motionen lyfter vi särskilt fram en rejäl satsning på äldreomsorg, som fullt utbyggd skulle ge utrymme för 10 000 fler heltidstjänster.

Det krävs en ny färdriktning. Rättvisa är produktivt, och ekonomisk jämlikhet är en framgångsfaktor för ett lands hela utveckling. Vi vill sätta människor i arbete med att bygga upp Sverige långsiktigt, genom ett brett program av hållbara samhällsinvesteringar i välfärd, bostäder och infrastruktur. Det är vad den här vårbudgetmotionen handlar om.

Fel! Okänt namn på

## 2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning .....	1
2	Innehållsförteckning.....	4
3	Förslag till riksdagsbeslut.....	6
4	Internationell ekonomi .....	7
4.1	Det globala konjunkturläget .....	7
4.2	En kapitalism i kris.....	7
4.3	Eurokrisen .....	9
5	Svensk ekonomi och regeringens ekonomiska politik.....	11
5.1	Konjunkturläget och regeringens finanspolitik .....	11
5.2	Hushållens skuldsättning .....	12
5.3	Strukturproblem i den svenska ekonomin .....	14
5.3.1	Stagnerande produktivitet i näringslivet.....	14
5.3.2	För låga investeringar .....	15
5.3.3	Tappade exportmarknadsandelar .....	17
5.4	Regeringens ekonomiska politik är en politik för låga löner.....	17
5.5	Regeringens misslyckade jobbpolitik.....	18
5.6	Ökad ojämlikhet.....	21
5.7	Ökade inkomstklyftor mellan kvinnor och män .....	24
5.8	Regeringens politik ökar segregation och utestängning .....	25
5.9	Besparingar och privatiseringar i välfärden.....	26
6	Vänsterpartiets förslag för investeringar i fler jobb och stärkt välfärd .....	28
6.1	Riktlinjer för den ekonomiska politiken.....	28
6.2	Ett alternativt ramverk för finans- och penningpolitiken.....	29
6.2.1	Åtgärdsplaner för full sysselsättning .....	30
6.2.2	Finansiering av investeringar.....	31
6.2.3	Mål för de offentliga finanserna .....	32
6.2.4	Utgiftstaken .....	34
6.2.5	Balanskravet för kommunsektorn.....	34
6.2.6	Målen för penningpolitiken .....	34
6.3	Generell välfärd.....	38
6.4	Investeringar i jobb och välfärd.....	39
6.4.1	Satsningar på äldreomsorgen.....	40
6.4.2	En mänsklig sjukförsäkring .....	41
6.4.3	En likvärdig skola.....	43
6.5	Investeringar i jobb och grön omställning.....	44
6.5.1	Investeringar i grön infrastruktur.....	45
6.5.2	Investeringar i grön teknik.....	46
6.5.3	Bygg bort bostadsbristen .....	47
6.5.4	En aktiv näringspolitik .....	48
6.6	Ett hållbart arbetsliv med plats för fler .....	49
6.6.1	En aktiv arbetsmarknadspolitik .....	49
6.6.2	Utbildning för jobb.....	51
6.6.3	En sorsatsning på utbildning för unga .....	52

**Fel! Okänt namn på**

6.6.4	En allmän och solidariskt finansierad arbetslöshetsförsäkring.....	53
6.7	Rättvisa skatter.....	53
6.7.1	Målsättningen med skattepolitiken.....	53
6.7.2	Inkomstskatter.....	54
6.7.3	Skatter som styrmedel i miljöpolitiken .....	55
6.7.4	Företags-, kapital- och egendomsskatter .....	56
6.7.5	Engångsskatt på storbankerna .....	58
6.8	Reformera banksektorn – dela bankerna .....	58
7	Effekter av Vänsterpartiets förslag.....	61

Fel! Okänt namn på

### 3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen beslutar att godkänna inriktningen på den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 6 i motionen).
2. Riksdagen beslutar att det ska vara förbjudet med vinstdrivande bolag i vård, skola och omsorg (avsnitt 5.9 i motionen).
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett alternativt ramverk för finans- och penningpolitiken (avsnitt 6.2 i motionen).
4. Riksdagen beslutar att järnvägen bör återregleras och att samhället tar ett helhetsansvar för järnvägssystemet (avsnitt 6.5.1 i motionen).
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör inrikta sin politik kring Arbetsförmedlingens verksamhet på ett sådant sätt att kompletterande aktörer och privata jobbcoacher avvecklas (avsnitt 6.6.1 i motionen).
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det skyndsamt ska tillsättas en parlamentarisk utredning i syfte att utarbeta ett lagförslag som separerar traditionell bankverksamhet från s.k. investmentverksamhet (avsnitt 6.8 i motionen).

## 4 Internationell ekonomi

### 4.1 Det globala konjunkturläget

Den ekonomiska utvecklingen har under de senaste åren präglats av följderna av finanskrisen 2008. Världshandeln störtade och många länder drabbades av djupa lågkonjunkturer med gigantiska produktionsbortfall och massarbetslöshet. Finanskrisen i USA utlöste också ett antal nationella finanskriser i Europa. Finanskriserna i Europa resulterade i att ett antal länder, framför allt inom euroområdet, fick betydande statsfinansiella problem. Då euroländerna saknar nationella centralbanker som kan agera som långgivare i sista instans (lender of last resort) ledde deras budgetunderskott och statsskulder till akuta statsfinansiella problem i form av kraftigt stigande räntor på deras statsobligationer. Detta medförde i sin tur att Europas redan skakiga banker sattes under ytterligare press, då många av dessa hade stora poster av de mest skuldtyngda euroländernas statspapper. Bortsett från 2010, då en viss återhämtning ägde rum, har detta sammantaget resulterat i en mycket svag ekonomisk utveckling i Europa i allmänhet och inom euroområdet i synnerhet. Eurokrisen är i dagsläget, trots diverse nödlån och massivt likviditetsstöd av Europeiska centralbanken (ECB), fortfarande akut och konjunkturutsikterna för euroområdet de närmaste åren är mycket svaga.

I USA, finanskrisens epicentrum, har framför allt arbetsmarknaden drabbats mycket hårt av den ekonomiska krisen. Det är först under det senaste halvåret som det har skett en mer påtaglig förbättring av arbetsmarknaden, även om sysselsättningssiffrorna för mars månad var tämligen svaga. Icke desto mindre är prognoserna för den amerikanska ekonomin de närmaste åren mer positiv än för Europa. Samtidigt präglas det amerikanska politiska systemet av stora låsningar, vilket innebär att osäkerheten om den fortsatta finanspolitiken är betydande.

Japan drabbades hårt av effekterna av lågkonjunkturen som följde på finanskrisen. I mars 2011 inträffade sedan jordbävningkatastrofen som, utöver de mänskliga tragedierna som följde i dess spår, också slog hårt mot ekonomin. Den japanska ekonomin har emellertid börjat återhämta sig, även om de senaste makroekonomiska indikatorerna pekar åt olika håll.

Utvecklingsländernas tillväxtekonomier, däribland Kina, Indien och Brasilien, har sammantaget klarat de senaste årens ekonomiska turbulens förhållandevis väl. Utvecklingen i dessa länder har dock mattats av, vilket beror på såväl lägre inhemsk efterfrågan som att efterfrågan från Europa har dämpats.

Sammantaget beräknas global BNP växa med 3,4 procent under innevarande år och 4,1 procent under 2013.

### 4.2 En kapitalism i kris

Orsakerna till finanskrisen 2007–2008 var komplexa och sammanflätade, men i grunden blottade krisen betydande brister i det kapitalistiska systemet i

## Fel! Okänt namn på

allmänhet och dess nyliberala tillämpning i synnerhet. Framför allt visade sig den marknadsliberala tesen om effektiva marknader som fungerar bäst utan statlig reglering inte hålla mot verkligheten. Vänsterpartiets första (större) sammanhängande analys av finanskrisen presenterade vi i samband med vår motion på 2009 års ekonomiska vårproposition. Där pekade vi bl.a. på ökade ekonomiska klyftor som en möjlig orsak till de amerikanska hushållens ökade skuldsättning och i förlängningen till finanskrisen. IMF publicerade förra hösten en uppsats som tycks bekräfta dessa hypoteser.<sup>1</sup> Författarna (Kumhof och Ranciére) till uppsatsen noterar att såväl finanskrisen på 1930-talet som 2008 års kris föregicks av kraftigt stigande inkomstskillnader (i USA). Samtidigt som den reala medianinkomsten för (manliga) löntagare låg helt stilla mellan 1967 och 2005 ökade den rikaste tiondelen sina inkomster under samma tidsperiod med ca 70 procent. Detta resulterade i att vanliga löntagare kompenenserade sina fallande relativa inkomster med ökad skuldsättning, samtidigt som de rikaste skikten använde en del av sina ökade inkomster och förmögenheter till köp av finansiella tillgångar. Detta ledde i sin tur till nya sparande- och lånemönster och till en kraftig expansion av den finansiella sektorn. Den ökade skuldsättningen resulterade i att många amerikanska hushåll fick problem att klara sina bostadslån, vilket blev den utlösande faktorn till krisen.

De senaste årens ekonomiska kris kan också ses som ett symptom på en mer långvarig och djupgående kris för det kapitalistiska systemet i de utvecklade länderna. Den sociala och ekonomiska utvecklingen i de utvecklade länderna under de senaste 30 åren uppvisar naturligtvis betydande skillnader mellan olika länder. Men några huvuddrag går att urskilja. Den senaste 30-årsperioden har präglats av fler återkommande finansiella kriser jämfört med decennierna efter andra världskriget samt en i det närmaste explosionsartad ökning av den finansiella sektorn. En starkt bidragande orsak till flera av de senaste finansiella kriserna har varit de växande globala makroekonomiska obalanser som framför allt under den senaste 15-årsperioden har vuxit fram i form av stora skillnader i bytesbalanserna.<sup>2</sup>

Som nämndes ovan var de ökade inkomstskillnaderna i USA med stor sannolikhet en viktig faktor bakom finanskrisen 2008. Ökade inkomstskillnader är emellertid något som har präglat de flesta OECD-länder under de senaste 30 åren. Den ökade ojämlikheten har dock utvecklats på olika sätt i OECD-länderna. Den startade under slutet av 1970-talet och början av 1980-talet i ett antal anglosaxiska länder, främst i USA och Storbritannien. Därefter ökade ojämlikheten mer på bred front. Den senaste trenden är att ojämlikheten har ökat i många länder som tidigare har karakteriserats som relativt jämlika.

<sup>1</sup> Kumhof, M. och Ranciére, R. (2010), "Inequality, Leverage and Crises", IMF Working Paper.

<sup>2</sup> Se t.ex. Kinnwall, M. och Ackerby, S. (2010), "En global balansakt – om sparandeobalanser och kriser", Global utmaning.



Sverige hör t.ex. till de länder där ojämlikheten har ökat mest under det senaste decenniet.<sup>3</sup>

Ett annat utmärkande drag har varit den accelererande globaliseringen, som har inneburit ökad konkurrens från de snabbväxande utvecklingsländerna, vilket i sin tur har resulterat i en allt snabbare strukturomvandling i de flesta avancerade ekonomierna. Under de senaste 30 åren har också den strukturella arbetslösheten stigit i många länder samtidigt som det har skett en betydande omfördelning från arbete till kapital, där de anställdas delar av den samlade produktionen har minskat dramatiskt.<sup>4</sup>

Den ekonomiska utvecklingen under de senaste 30 åren har politiskt sammanfallit med den nyliberalism som dess förgrundsfigurer Reagan och Thatcher initierade i slutet av 1970-talet och början av 1980-talet och som sedan dess, i varierad utsträckning, har utgjort den politiska huvudfåran i många länder. Bärande inslag i denna politik har varit avreglerade finansmarknader, svagare fackföreningar, försämrad arbetsrätt, privatiseringar och besparingar i olika offentliga välfärdssystem.

Här är inte platsen att försöka reda ut hur de olika huvuddragen i den ekonomiska utvecklingen de senaste 30 åren har påverkat varandra eller hur dessa har påverkat den förda politiken och tvärtom. Detta komplexa samspel har därtill utvecklats på olika sätt i olika länder. Men förekomsten av en sväljande och i stora delar direkt skadlig finanssektor samt utvecklingen mot ökad ojämlikhet, urholkade välfärdssystem och en alltmer försvagad fackföreningsrörelse är naturligtvis ingen naturlag. De flesta seriösa bedömare är i dag överens om att de senaste 30 årens nyliberala experiment måste få ett slut. Vad det i grund och botten handlar om är att lägga om den ekonomiska politiken på ett sätt som stärker de arbetandes makt och inflytande på kapitalets bekostnad, ökar den ekonomiska jämlikheten och ställer om ekonomin på ett sätt som gör att den står i samklang med jordens naturresurser och förhindrar den annalkande klimatkatastrofen.

### 4.3 Eurokrisen

Den ekonomiska krisen inom euroområdet har resulterat i en politisk kris för hela EU. Krisen har föranlett diverse nödlån och krisprogram för en rad länder, däribland Grekland, Irland och Portugal. Eventuellt står nu också Spanien på tur, och Portugal och Grekland kan mycket väl behöva ett andra respektive ett tredje ”stödpaket”. EU har ställt fel diagnos, men även utifrån denna ordinerat fel medicin. De ledande europeiska ledarna, med Tysklands förbundskansler Merkel i spetsen, ser skuldskrisen som ett utslag av bristande budgetdisciplin. Deras lösningar har varit drakoniska besparingsprogram i kombination med hårdare budgetregler. Men de nya stramare budgetreglerna hade inte

<sup>3</sup> OECD (2011), ”An Overview of Growing Income Inequalities in OECD Countries: Main Findings”.

<sup>4</sup> Se t.ex. ILO, ”Global Wage Report 2010/11”.

## Fel! Okänt namn på

hjälpit vare sig Irland eller Spanien, som båda hade överskott i de offentliga finanserna innan finanskrisen slog till 2007–2008.

Orsakerna till den pågående krisen är inte bristande budgetdisciplin. Eurokrisen är en strukturell kris som har sin grund i att valutaunionen låser fast medlemsländerna i en gemensam penning- och valutapolitik. Detta har resulterat i privata sparandeobalanser och stora skillnader i konkurrenskraft inom valutaunionen, vilket manifesteras i de stora och växande skillnaderna i bytesbalanserna sedan den gemensamma valutan infördes.

Förvisso kan man säga att EU med sina krav på omfattande lönesänkningar anlägger ett visst strukturellt perspektiv på krisen genom att på så sätt tvinga länderna till förbättrad konkurrenskraft via s.k. interna devalveringar. Denna politik har dock en rad svagheter. För det första riskerar lönesänkningar och besparingar i en djup lågkonjunktur, särskilt när samma medicin ordineras till en rad länder samtidigt, att förvärra och förlänga krisen, eftersom dessa åtgärder ytterligare sänker den redan låga efterfrågan i ekonomin. Detta ökar arbetslösheten och sänker tillväxten, vilket i sin tur förvärrar skuldkrisen.

För det andra visar EU:s politik att man besynnerligt nog endast beaktar den ena sidan av obalanserna i valutaunionen, dvs. underskotten i bytesbalanserna. Underskotten i flera av Sydeuropas länder är ju till stor del ett direkt resultat av överskotten i andra delar av valutaunionen. Den nuvarande politiken lägger hela bördan på underskottsländerna att åstadkomma den nödvändiga anpassningen. En balanserad politik för att komma till rätta med obalanserna i valutaunionen borde naturligtvis innebära att man lägger lika stor kraft på att minska överskotten i de nordeuropeiska länderna.

Räntorna på spanska och italienska statsobligationer är i dag något lägre än för några månader sedan. Den främsta orsaken till detta är ECB:s nyligen avslutade program att ge ut treåriga lån till bankerna till 1 procents ränta och minskade krav på säkerhet.<sup>5</sup> De extremt förmånliga lånen är stötande, då det i princip handlar om en kraftig subvention till bankerna. Lånen till 1 procent har sedan bankerna kunnat använda för att t.ex. köpa italienska och spanska statsobligationer med en avkastning på 5–7 procent. Det nya förslaget att inrätta en permanent krisfond (ESM) innebär därtill att olika privata aktörers medverkan i framtida skuldavskrivningar i praktiken kommer att vara obefintlig. Detta innebär sammantaget att de som först skapade krisen, och sedan har tjänat stora pengar på densamma, inte kommer att betala för krishantering. Så förstärks eurokrisens gyllene regel om att bankerna kan vältra över riskerna och förlusterna på skattebetalarna.

ECB:s program löser naturligtvis inte heller valutaunionens strukturella problem. Den allmänna uppfattningen bland EU:s beslutsfattare är att man genom ECB:s likviditetsprogram har ”köpt tid”. Frågan är bara vad man har köpt tid till. Svaret hos företrädare för ECB, IMF och EU förefaller vara att man har köpt tid för att kunna genomföra de besparingsprogram som den s.k.

<sup>5</sup> De s.k. Longer Term Refinancing Operations (LTRO).

finanspakten stipulerar. Men detta riskerar att ytterligare fördjupa och förlänga krisen.<sup>6</sup>

Det är fullt möjligt att valutaunionen överlever i sin nuvarande form och med dess nuvarande medlemsländer. Frågan är bara till vilket pris. EU:s svar på krisen har haft en markant nyliberal slagsida med sänkta löner, urholkade fackliga rättigheter och kraftiga besparingar i olika offentliga välfärdssystem. Detta har resulterat i ekonomisk stagnation, sociala problem och skyhögt arbetslöshet. Ungdomsarbetslösheten i de mest drabbade länderna har exploderat och ligger numera i flera länder på omkring 50 procent. Detta har dock inte resulterat i några toppmöten, utan alla ansträngningar syftar till att rädda det politiska prestigeprojekt som valutaunionen utgör. Då den ekonomiska krisen inom valutaområdet har medfört att ett antal folkvalda regeringar har bytts ut och ersatts med icke folkvalda teknokratregeringar samtidigt som europeiska ledare dessutom öppet deklarerat att demokratiska val i Grekland borde skjutas på framtiden har eurokrisen gått från en ekonomisk kris till ett allvarligt demokratiproblem som ytterligare underminerar EU:s demokratiska legitimitet.

## 5 Svensk ekonomi och regeringens ekonomiska politik

### 5.1 Konjunkturläget och regeringens finanspolitik

När krisen i euroområdet fördjupades och gick in i ett nytt skede under sommaren 2011 innebar det att den ekonomiska återhämtningen i Europa efter finanskrisen mattades av. För den svenska ekonomin märktes effekterna på allvar först under det fjärde kvartalet 2011, då BNP föll med 1,1 procent i säsongsrensade termer jämfört med tredje kvartalet. Det som framför allt drog ned tillväxten var ett kraftigt fall i exporten, som sjönk med hela 4 procent i fasta priser under det fjärde kvartalet. Fallet i den svenska ekonomin tycks dock ha avstannat under årets första månader. Den ekonomiska återhämtningen under resten av året bedöms emellertid bli tämligen måttlig. Först under andra halvåret väntas tillväxten ta fart.

Eftersom den globala efterfrågan på svenska produkter är fortsatt relativt svag kommer den inhemska efterfrågan att spela en större roll än vanligt för hur den svenska konjunkturen utvecklas. Då de svenska hushållens finansiella

<sup>6</sup> Detta gäller speciellt för de länder där den privata skuldsättningen utgör huvudproblemet. Så är t.ex. fallet i Spanien, med högt belånade hushåll, svag banksektor och en fastighetsmarknad som fortfarande är övervärderad. Här måste en anpassning ske. Det spanska budgetunderskottet för den offentliga sektorn uppgick till 8,5 procent av BNP förra året. EU:s krav på Spanien är att detta underskott till nästa år ska minska till 3 procent. Hur den spanska ekonomin ska kunna återhämta sig de närmaste åren genom en sådan parallell åtstramning i såväl den privata som den offentliga sektorn är svårt att se.

Fel! Okänt namn på

sparande är högt är möjligheterna goda för att den privata konsumtionen kan bidra positivt till den ekonomiska återhämtningen. Mot denna bakgrund är det extra beklagansvärt att regeringen fortsätter med sin åtstramande finanspolitik. Ett vanligt kriterium för att bedöma huruvida finanspolitiken är expansiv eller åtstramande är *förändringen* av det strukturella sparandet. Det strukturella sparandet fås genom att rensa budgetsaldot för konjunkturläget och för engångshändelser. Om det strukturella sparandet minskar bedöms finanspolitiken vara expansiv, medan det omvända gäller om det strukturella sparandet ökar. I regeringens ekonomiska vårproposition bedöms det strukturella sparandet öka från 0,7 procent av BNP under 2011 till 1,2 procent av BNP för 2012, vilket innebär att regeringen återigen bedriver en direkt åtstramande finanspolitik mitt i en konjunkturavmattning.<sup>7</sup> Denna märkliga syn på finanspolitiken innebär högre arbetslöshet och lägre BNP än vad som annars hade varit möjligt.

Regeringens finanspolitik står också i bjärt kontrast till vad tunga myndigheter på området föreslår eller räknar med att regeringen ska genomföra. Riksbanken anger i sin senaste penningpolitiska uppföljning<sup>8</sup> att man i sin prognos för finanspolitiken baserar denna på vad som kan betraktas som en normal utveckling av finanspolitiken i förhållande till konjunkturläget och i förhållande till överskottsmålet. Detta får Riksbanken att anta att regeringen genomför finanspolitiska stimulanser, utöver vad som presenterades i budgetpropositionen för 2012, på sammanlagt 30 miljarder kronor under 2013 och 2014, vilket kan jämföras med den ekonomiska vårpropositionen, som i princip är helt tom på skarpa förslag för att stimulera ekonomin.

## 5.2 Hushållens skuldsättning

De senaste åren har det förts en livlig diskussion om den kraftiga ökningen av de svenska bostadspriserna samt de svenska hushållens ökade skuldsättning.<sup>9</sup> Diskussionen är begriplig mot bakgrund av att en sådan utveckling ofta föregår finansiella kriser. I diagram 1 och 2 nedan visas jämförelser mellan ett antal länder avseende prisutvecklingen på bostäder och hushållens skuldsättning i förhållande till deras disponibla inkomster.

<sup>7</sup> Det strukturella sparandet för 2008 och 2009 gick från 1,7 procent till 2,8 procent av BNP, vilket innebär att regeringen bedrev en mycket åtstramande finanspolitik mitt under den värsta lågkonjunkturen sedan 90-talskrisen.

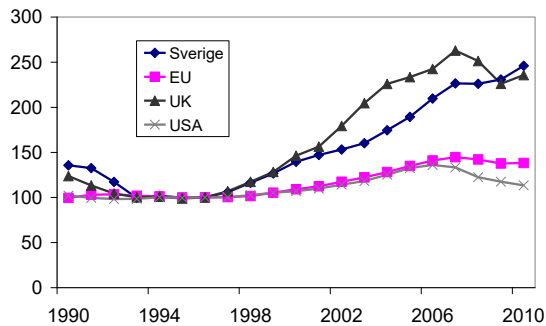
<sup>8</sup> Sveriges Riksbank, "Penningpolitisk uppföljning april 2012".

<sup>9</sup> Detta är något som Europeiska kommissionen nyligen identifierade som risker för den makroekonomiska stabiliteten i sin rapport "Alert Mechanism Report", KOM(2012) 68 slutlig.

Fel! Okänt namn på

### Diagram 1 Reala bostadspriser

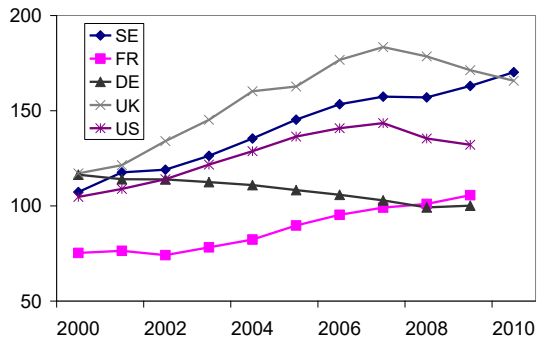
Index, 1996=100



Källa: SNS, "Konjunkturrådets rapport 2012".

### Diagram 2 Hushållens skulder

% av disponibel inkomst



Källa: RUT, dnr 2012:325.

Som framgår av diagrammen ovan har såväl de svenska bostadspriserna som hushållens skuldsättning ökat relativt mycket i förhållande till en rad andra länder.<sup>10</sup> På senare tid har en viss nedgång skett i såväl de svenska bostadspriserna som hushållens skuldsättning. Historiskt har den typen av prisfall på bostäder och minskad skuldsättning hos hushållen ofta kunnat utlösa finansiella kriser.

Kombinationen av högt belånade hushåll och ett stort fall i bostadspriserna utgör en stor risk för den makroekonomiska stabiliteten. Effekterna av en sådan händelse beror dock i hög utsträckning på vad som utlöser prisfallet på bostäderna. Om prisfallet utlöses av en betydande konjunkturavmattning med kraftigt stigande arbetslöshet kan effekterna bli betydande. För många bostadsinnehavare sker då dels ett inkomstbortfall i form av arbetslöshet, dels ett

<sup>10</sup> Man bör emellertid tolka skillnaderna i nivåerna avseende hushållens skuldkvoter med en viss försiktighet på grund av en rad olika landsspecifika skillnader att mäta hushållens skulder och inkomster (Källa: RUT, dnr 2012:235).

**Fel! Okänt namn på**

förmögenhetsbortfall till följd av att värdet på bostaden faller. Detta kan leda till att många blir tvungna att sälja bostaden med förlust, vilket innebär att de kanske inte klarar av att betala tillbaka lånet till banken och hamnar på obestånd, vilket i sin tur resulterar i kreditförluster för bankerna. Om detta sker parallellt med en finanssektor som dessutom är högt belånad och präglas av dålig transparens hotar en systemrisk för hela den finansiella sektorn, vilket ofta snabbt sprider sig till den reala ekonomin.

Det finns emellertid en rad faktorer som sammantaget minskar risken för en utveckling mot en ny svensk finanskris. För det första är de svenska hushållens finansiella ställning förhållandevis god. Detta gäller oavsett om man mäter hushållens finansiella sparande eller hushållens finansiella nettoförmögenhet. Därtill är de svenska bankerna numera relativt väl kapitaliserade (i alla fall i jämförelse med vad som var fallet för många banker under åren innan finanskrisen). Icke desto mindre utgör bostadsprisernas utveckling och hushållens skuldsättning ett potentiellt hot mot den finansiella stabiliteten, och i förlängningen även för den reala makroekonomiska utvecklingen, varför det finns all anledning att följa utvecklingen noggrant.

## 5.3 Strukturproblem i den svenska ekonomin

Bortsett från utvecklingen på arbetsmarknaden, som egentligen aldrig har återhämtat sig från effekterna av den ekonomiska krisen i början av 1990-talet, har den svenska ekonomin generellt sett utvecklats tämligen starkt under de senaste 15 åren. Relativt hög tillväxt har kombinerats med en relativt god reallöneutveckling för breda inkomstgrupper. Drivande i denna utveckling har varit en konkurrenskraftig exportindustri och en stark produktivitetstillväxt i näringslivet. Under de senaste åren har man emellertid börjat skönja begynnande strukturproblem i den svenska ekonomin på en rad områden.

### 5.3.1 Stagnerande produktivitet i näringslivet

För det första har produktiviteten i näringslivet utvecklats mycket svagt sedan 2006. Till viss del kan detta förklaras av konjunkturmässiga faktorer, men Konjunkturinstitutet (KI) bedömer att även den underliggande, eller potentiella, produktivitetstillväxten har varit mycket svag.<sup>11</sup> KI:s bedömning är att den potentiella produktiviteten i näringslivet mellan 2006 och 2011 i genomsnitt endast steg med drygt 0,5 procent per år, vilket kan jämföras med att den genomsnittliga produktivitetstillväxten för perioden 1981–2006 uppgick till 2,7 procent per år.<sup>12</sup> En bidragande faktor bakom denna utveckling torde vara regeringens ekonomiska politik, som i princip endast går ut på att sätta press på de lägsta lönerna nedåt samt att subventionera vissa lågproduktiva branscher (se vidare avsnitt 5.4).

<sup>11</sup> Konjunkturinstitutet, "Konjunkturläget Mars 2012".

<sup>12</sup> Ibid.

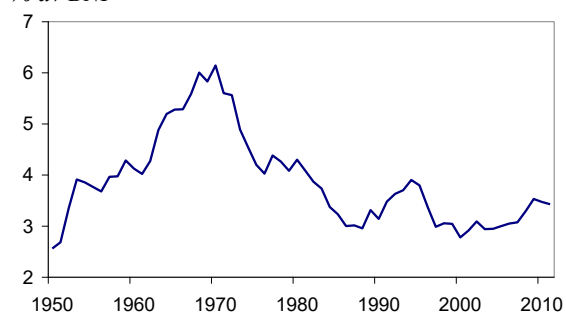
För att stärka Sveriges långsiktiga produktivitetspotential krävs betydande investeringar i utbildning och forskning, infrastruktur, miljöteknik och bostäder samt en strategisk näringspolitik som understödjer Sveriges komparativa fördelar i den globala ekonomin. I denna motion presenterar vi en rad förslag på dessa områden.

### 5.3.2 För låga investeringar

På senare tid har en rad tunga instanser kritiserat regeringen för bristen på offentliga investeringar. De offentliga investeringarna har trendmässigt fallit som andel av BNP under de senaste 40 åren (se diagram 3). Framför allt är det de kommunala investeringarna som har minskat, och Finanspolitiska rådet konstaterar att mycket talar för att dessa borde öka framöver.<sup>13</sup> Även SNS konjunkturråd behandlar frågan om de svenska investeringarnas utveckling i sin senaste rapport. De analyserar bl.a. hur olika typer av investeringar har utvecklats. Deras slutsats är att det är investeringarna i infrastruktur och fastigheter som är låga, vilket gäller såväl i ett historiskt som i ett internationellt perspektiv (se diagram 4). De konstaterar vidare att det snarare är det låga bostadsbyggandet än hushållens skuldsättning som ligger bakom de senaste årens stigande huspriser.<sup>14</sup>

**Diagram 3 Offentliga sekt. investeringar**

% av BNP



Källa: SCB.

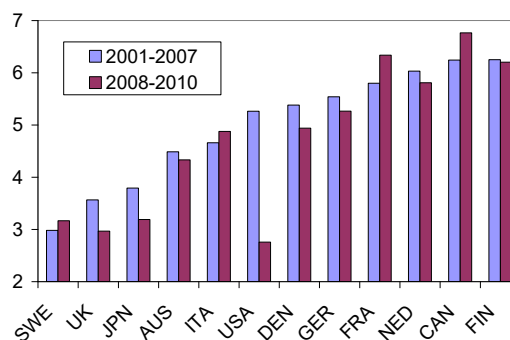
<sup>13</sup> Finanspolitiska rådet, "Svensk finanspolitik – Finanspolitiska rådets rapport 2009".

<sup>14</sup> SNS, "Konjunkturrådets rapport 2012, Enkla regler, svåra tider".

Fel! Okänt namn på

**Diagram 4 Bostadsinvesteringar**

% av BNP



Källa: SNS.

KI har i sin senaste konjunkturrapport studerat de svenska investeringarna i infrastruktur.<sup>15</sup> KI konstaterar att det under det senaste decenniet har skett en betydande utbyggnad av järnvägen i Sverige. Investeringarna i infrastruktur som andel av BNP har ökat under den senaste tioårsperioden, men samtidigt som denna utbyggnad har ägt rum har volymerna av såväl gods- som persontrafiken ökat i ännu högre grad. Detta gäller framför allt persontrafiken, som sedan 1993 har ökat med över 70 procent. Utbyggnaden av järnvägen står med andra ord inte i paritet med den ökade trafikmängden. De stora bristerna återfinns framför allt i storstadsregionerna, med betydande flaskhalsar. Dessa brister innebär emellertid också att kapaciteten på andra järnvägssträckor inte kan utnyttjas optimalt.

KI menar vidare att ett vanligt antagande är att investeringarna i infrastruktur på sikt ska växa i takt med BNP. Utifrån detta antagande jämför de sedan regeringens investeringsplan och noterar att om denna blir verklighet kommer järnvägsinvesteringarna som andel av BNP att falla dramatiskt under de närmaste åren. För att investeringarna i järnväg ska kunna växa i takt med BNP måste regeringen öka investeringarna med 9,1 respektive 10,4 miljarder kronor under 2013 och 2014. För den senare delen av planeringsperioden är investeringsgapet än större.

De låga investeringarna är ett stort samhällsproblem. Vad gäller bostäderna är situationen särskilt bekymmersam i storstadsregionerna och på en del universitetsorter. Utöver de individuella problem som bostadsbristen för med sig är det också ett samhällsekonomiskt problem. En väl fungerande arbetsmarknad förutsätter att människor har möjlighet att flytta och bosätta sig på de orter där jobben och utbildningarna finns. Samma sak gäller för infrastrukturen. Brister i infrastrukturen försvårar resandet till och från arbetet och försämrar därmed arbetsmarknadens funktionssätt. Förseningarna i godstrafiken drabbar också företagen och hämmar tillväxten. Detta ökar risken för att många företag väljer bort järnvägen till förmån för vägtransporter, vilket ökar klimatbelastningen av godstrafiken.

<sup>15</sup> Konjunkturinstitutet, "Konjunkturläget mars 2012".



### 5.3.3 Tappade exportmarknadsandelar

Svensk exportindustri tappar betydande marknadsandelar. Mellan 2005 och 2010 har Sveriges andel av världsexporten minskat med över 11 procent. Minskningen är en del av en trend som pågått alltsedan början av 1970-talet. Till vissa delar är denna utveckling naturlig och oproblematiske. Globaliseringen har inneburit att stora tillväxtländer som Kina, Indien och Ryssland erövrar allt större andelar av världsmarknaden. Detta medför att mogna ekonomier tenderar att tappa exportmarknadsandelar. Den ekonomiska utvecklingen i de nya tillväxtländerna skapar förvisso exportmöjligheter för andra länder, men dessa möjligheter är inte jämnt fördelade. Det geografiska avståndet påverkar handelsströmmarna på ett avgörande sätt; det är framför allt länder i tillväxtländernas närhet som drar nytta av de nya exportmöjligheterna.

Vidare har det svenska bytesförhållandet försämrats långsiktigt under de senaste 40 åren. Priserna på den svenska exporten ökar med andra ord långsammare än priserna för andra länders export. Detta innebär att det blir svårare för Sverige att försvara sin exportmarknadsandel. För att Sverige ska kunna behålla sin marknadsandel måste den svenska exportvolymen öka snabbare jämfört med länder som möter en mer gynnsam prisutveckling. Det försämrade bytesförhållandet blir dock ett strukturellt problem främst om produktivitetstillväxten och innovationskraften i den svenska exportindustrin inte är tillräckligt hög för att kompensera för prisfallet. Det är mot denna bakgrund som den stagnerande produktivitetstillväxten i det svenska näringslivet blir extra bekymmersam.

## 5.4 Regeringens ekonomiska politik är en politik för låga löner

Filosofin bakom regeringens politik kan sammanfattas bakom regeringens paroll att ”öka drivkrafterna att gå från bidrag till arbete”. Regeringens politik präglas alltså av uppfattningen att stora grupper av människor medvetet väljer att vara sjuka eller arbetslösa. Direkt efter valsegern 2006 sänkte man därför ersättningsnivåerna i a-kassan och sjukförsäkringen och försvarade möjligheterna att över huvud taget kvalificera sig för ersättning vid arbetslöshet.

Men försämrade villkor i a-kassan och sjukförsäkringen leder naturligtvis *inte i sig* till fler arbeten. Detta inser även regeringen. Strategin är att genom olika åtgärder sätta press på de lägsta lönerna nedåt. Genom att sänka ersättningen i arbetslöshets- och sjukförsäkringen och ställa hårdare krav på de arbetslösa och sjukskrivna sänker man lönekraven. Parallellt med detta har regeringen dragit ned på de arbetslösas möjligheter till omskolning och vidareutbildning – allt i syfte att pressa fram låglönejobb och tvinga de arbetslösa att ta dessa.

Flera andra förslag följer samma linje. Detta gäller inte minst för regeringens ”paradnummer”, det s.k. jobbskatteavdraget, som nu motsvarar hela 83 miljarder kronor. Jobbskatteavdraget sänker det relativa värdet av inkomstför-

Fel! Okänt namn på

säkringarna. Detta för med sig att den relativa kostnaden för arbetslöshet och sjukdom ökar, vilket på samma sätt sätter press på lönerna nedåt. Ökade kostnader för medlemskap i fack och a-kassa har därtill lett till lägre facklig organisationsgrad, försvagad förhandlingsstyrka och att fler arbetslösa står utan inkomstförsäkring vid arbetslöshet.

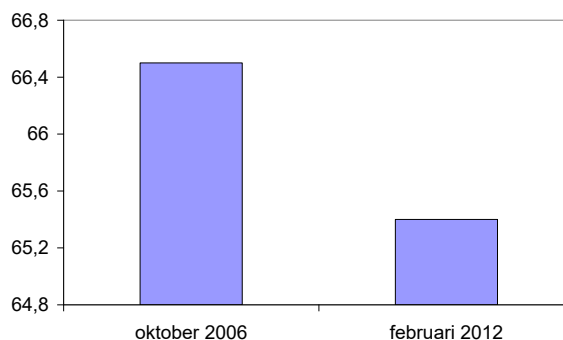
Den senaste tidens utspel av olika företrädare för regeringen om sänkta löner är därmed fullt logiska. Först ut var finansminister Borg, som för över ett år sedan beklagade sig över att de kommunala arbetsgivarna hade gått med på för höga ingångslöner för de anställda i kommunsektorn. Nyligen gick också folkpartiledaren Björklund ut och uppmanade arbetsgivarna inom kommunsektorn att sänka ingångslönerna för ungdomar med 25 procent. Strax därefter föreslog näringsminister Löf att ingångslönerna på *hela* arbetsmarknaden skulle sänkas. Mindre logiskt var att statsminister Reinfeldt kategoriskt avvisade förslagen, eftersom ju hela regeringens ekonomiska politik går ut på att sänka de lägsta lönerna. Företrädare för regeringen har emellertid hela tiden förnekat att syftet med t.ex. jobbskatteavdraget är att sätta press på de lägsta lönerna nedåt, vilket bl.a. Finanspolitiska rådet har kritiserat.<sup>16</sup>

## 5.5 Regeringens misslyckade jobbpolitik

Regeringens främsta löfte under valrörelsen 2006 var att den skulle minska arbetslösheten och öka sysselsättningen. Alliansen har nu innehaft regeringsmakten i snart sex år, och det kan därför vara på sin plats att närmare studera hur de lyckats med sitt främsta vallöfte. I diagram 5 och 6 nedan visas hur arbetslösheten och sysselsättningen har utvecklats sedan regeringsskiftet.

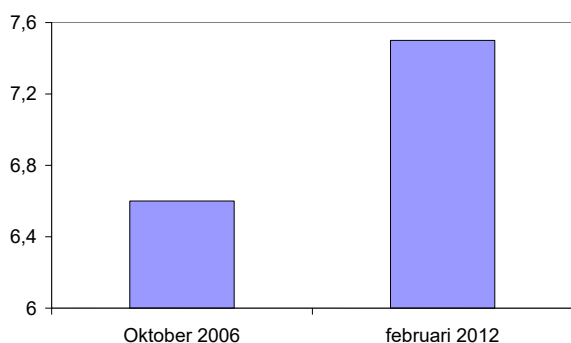
**Diagram 5 Sysselsättningsgrad, 15–74 år**

*Säsongrensade värden*



Källa: SCB (AKU).

<sup>16</sup> Finanspolitiska rådet, ”Svensk finanspolitik – Finanspolitiska rådets rapport 2010”.

**Diagram 6 Arbetslöshet, 15–74 år***Säsongsrensade värden*

Källa: SCB (AKU).

Som framgår av diagrammen har arbetslösheten ökat och sysselsättningsgraden minskat sedan regeringen tillträdde hösten 2006. Sysselsättningsgraden har minskat med 1,1 procentenheter, vilket innebär en lägre sysselsättning på motsvarande 78 000 personer. Den säsongsrensade arbetslösheten uppgick i februari till 7,5 procent. För helåret 2012 räknar regeringen med en arbetslöshet på hela 7,8 procent, vilket innebär att i genomsnitt ca 390 000 personer kommer att gå arbetslösa under innevarande år. Under 2013 och 2014 beräknas arbetsmarknaden förbättras och arbetslösheten minska. Återhämtningen på arbetsmarknaden bedöms emellertid ske långsamt. I vårpropositionens prognos beräknas arbetslösheten under 2014 uppgå till 6,9 procent, en nivå som finansminister Borg under valrörelsen 2006 karakteriserade som massarbetslöshet.

Bakom den höga totala arbetslösheten döljer sig dock än mer bekymmersamma förhållanden på arbetsmarknaden i form av låg sysselsättningsgrad bland kvinnor, osäkra anställningsformer och framför allt en kraftig ökning av långtidsarbetslösheten.

Den säsongsrensade arbetslösheten i åldersgruppen 15–24 år uppgick i februari till 23,5 procent, vilket är en ökning med 3,5 procentenheter jämfört med när den borgerliga regeringen tillträdde. Även om det finns anledning att använda siffrorna om ungdomsarbetslöshet med viss försiktighet, eftersom även heltidsstuderande som söker extrajobb räknas som arbetslösa, och väldigt få i den yngsta åldersgruppen alls ingår i arbetskraften, är utvecklingen oroande. Otrygga, tillfälliga anställningar är i dag vanligare än fasta jobb för unga. Det innebär att många unga drabbas av deltidsarbetslöshet och återkommande arbetslöshet.

Allra mest utsatt är den växande grupp unga som saknar fullständiga gymnasiebetyg. Det är dessa unga som löper störst risk att fastna i långvarig arbetslöshet eller helt slås ut från arbetsmarknaden. Att så många som var tredje elev lämnar gymnasiet utan fullständiga betyg är ett utbildningspolitiskt haveri och ett svek mot en hel generation unga.

Kvinnors förvärvsfrekvens är klart lägre än männens. Om kvinnors sysselsättningsgrad hade varit i paritet med männens hade 182 000 fler kvinnor varit

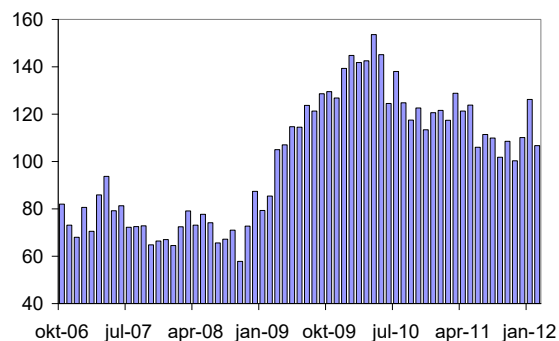
### Fel! Okänt namn på

sysselsatta i dag. Till detta ska läggas att kvinnorna är kraftigt överrepresenterade vad gäller ofrivilligt deltidsarbete. Den lägre sysselsättningsgraden är både orsak till och konsekvens av faktorer som den könsuppdelade arbetsmarknaden, en ojämn fördelning av ansvar för obetalt arbete samt nedskärningarna inom den offentliga sektorn. Sammantaget medför sysselsättningsgapet stora skillnader i makt, inflytande och inkomster mellan män och kvinnor.

Det allvarligaste problemet på arbetsmarknaden är långtidsarbetslösheten. Personer med långa arbetslöshetstider löper stor risk att fastna i långtidsarbetslöshet eller helt slås ut från arbetsmarknaden. Först och främst är detta naturligtvis en tragedi för de individer som drabbas, men långtidsarbetslösheten för även med sig betydande samhällsekonomiska kostnader. När konjunkturen vänder begränsas uppgången i både produktion och sysselsättning i och med att matchningen på arbetsmarknaden försämras. Långvariga arbetslöshetstider försämrar med andra ord arbetsmarknadens funktionssätt och höjer den strukturella arbetslösheten.

Och häri ligger regeringens största misslyckande avseende den ekonomiska politiken i allmänhet och arbetsmarknadspolitiken i synnerhet. Trots att arbetslösheten ”bara” har ökat med 0,9 procentenheter sedan regeringen tillträdde har antalet personer med långvariga arbetslöshetsperioder i det närmaste exploderat. Antalet långtidsarbetslösa har under perioden ökat med 30 procent, och antalet personer som har varit arbetslösa eller i program med aktivitetsstöd under längre än 2 år har ökat med hela 123 procent (se diagram 7 och 8 nedan). Konjunkturinstitutet pekar i sin senaste konjunkturrapport följaktligen på att det finns tecken på att den svenska arbetsmarknaden fungerar allt sämre. Man pekar på matchningsproblemen och konstaterar att den genomsnittliga rekryteringstiden i den privata sektorn ligger på en hög nivå i förhållande till arbetsmarknadsläget.<sup>17</sup>

**Diagram 7 Antal långtidsarbetslösa, längre än 27 veckor**  
*tusental personer*

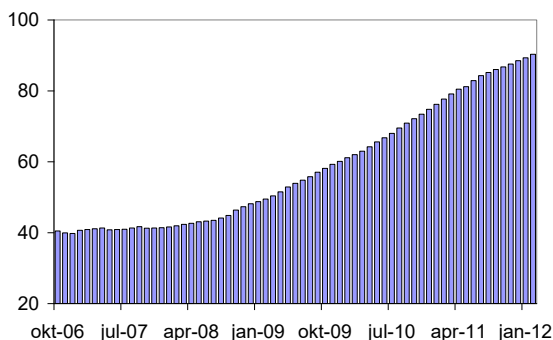


Källa: SCB (AKU).

<sup>17</sup> KI, ”Konjunkturläget mars 2012”.

### Diagram 8 Antal personer i arbetslöshet eller program med aktivitetsstöd, längre än 2 år

tusental, säsongsrensade månadsvärden



Källa: KI, "Konjunkturläget mars 2012".

Utvecklingen av de långa arbetslöshetstiderna är emellertid inte förvånande, då regeringen kraftigt har minskat på möjligheterna till omskolning och vidareutbildning. Mellan 2006 och 2011 har man skurit ned på antalet platser inom arbetsmarknadsutbildningen med ca 64 procent,<sup>18</sup> och antalet deltagare inom den kommunala vuxenutbildningen har minskat med 18 procent.<sup>19</sup> I stället för att rusta de arbetslösa för framtidens arbetsliv genom satsningar på kunskapshöjande och utvecklande insatser har regeringen satsat stort på mer eller mindre passiva massåtgärder. Detta sker inte minst inom ramen för de s.k. garantierna – jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgaranti för ungdomar – som regeringen har infört inom ramen för arbetsmarknadspolitiken.

## 5.6 Ökad ojämlikhet

I de föregående avsnitten har vi kunnat konstatera att regeringens ekonomiska politik för fler jobb, vilken går ut på sänkta skatter för dem som har arbete samt kraftiga försämringar av arbetslöshets- och sjukförsäkringen, inte har minskat arbetslösheten eller ökat sysselsättningsgraden. Däremot har den förda politiken resulterat i en kraftig ökning av den ekonomiska ojämlikheten.

Samtidigt som den rikaste tiondelen av befolkningen har ökat sin årliga disponibla inkomst mellan 2006 och 2010 med ca 56 000 kronor har den fattigaste tiondelen fått se sina inkomster *minska* under samma tidsperiod (se diagram 9). Den ökade ojämlikheten avspeglas också i en mycket kraftig ökning av antalet personer som lever under den relativa fattigdomsgränsen.<sup>20</sup>

<sup>18</sup> Mätt som årsgenomsnitt.

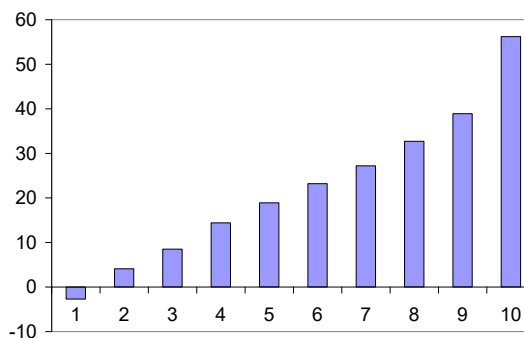
<sup>19</sup> Avser perioden 2006–2010.

<sup>20</sup> Med relativ fattigdom avses disponibel inkomst (justerat för antal konsumtionsenheter) som understiger 60 procent av medianinkomsten i ett land. Beräkningen är en internationellt standardiserad metod framtagen av OECD.

Fel! Okänt namn på

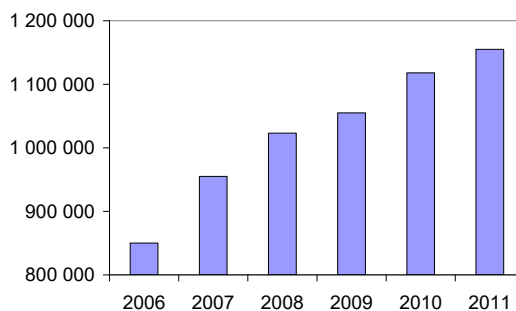
Mellan 2006 och 2011 har antalet personer under denna gräns ökat med hela 36 procent och uppgår numera till över 1,1 miljoner personer.<sup>21</sup> Extra allvarlig är utvecklingen av långvarig relativ fattigdom.<sup>22</sup> Av regeringens fördelningspolitiska redogörelse framgår att andelen personer i långvarig relativ fattigdom i det närmaste har fördubblats mellan 2007 och 2010. Ökningen är störst bland ensamstående och bland ensamstående kvinnor med barn.<sup>23</sup>

**Diagram 9 Förändring av årlig disponibel inkomst<sup>24</sup> i kr mellan 2006–2010, per decil**



Källa: SCB (HEK).

**Diagram 10 Relativ fattigdom, antal familjemedlemmar**



Källa: RUT, dnr 2012:264.

Den direkta effekten av regeringens nedmontering av försäkringssystemen samt besparingarna och privatiseringarna av välfärden är att många individer drabbas mycket hårt, såväl ekonomiskt som socialt. Men politiken har även andra, mer långsiktiga effekter, som är till men för den samhällsekonomiska

<sup>21</sup> RUT, dnr 2012:264. Åren 2010–2011 bygger på 2009 års urval framräknade till respektive år med avseende på befolkning, ekonomi och gällande regelverk.

<sup>22</sup> Långvarig relativ fattigdom definieras i den fördelningspolitiska redogörelsen som minst fyra på varandra följande år under den relativa fattigdomsgränsen.

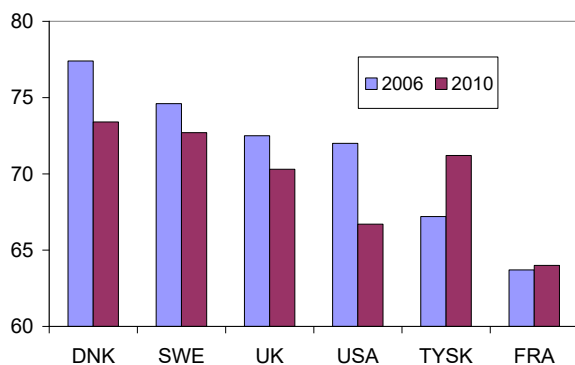
<sup>23</sup> V2012, bilaga 3, s. 35.

<sup>24</sup> Exklusive kapitalvinster, per konsumtionsenhet.

### Fel! Okänt namn på

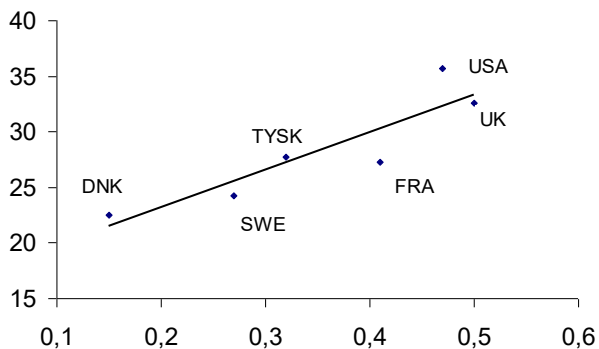
utvecklingen. OECD har i ett antal studier visat på ett positivt samband mellan social rörlighet och ekonomisk jämlikhet.<sup>25</sup> Social rörlighet leder i sin tur till en mer dynamisk och bättre fungerande arbetsmarknad, och därmed också till högre sysselsättningsgrad (se diagram 11 nedan).

**Diagram 11 Sysselsättningsgrad, 15–64 år**



Källa: OECD, "Employment Outlook 2011".

**Diagram 12 Sambandet mellan social rörlighet och inkomstfördelning<sup>26</sup>**



Anm: Vänstra skalan: Social rörlighet. Undre skalan: Gini-koefficient.  
Källa: OECD.

I ett internationellt perspektiv hör Sverige fortfarande till de länder som har relativt hög jämlikhet. Samtidigt innebär regeringens politik att klyftorna nu snabbt växer. Om denna trend fortsätter är risken påtaglig att den sociala

<sup>25</sup> Se t.ex. d'Addio A. C. (2010), "Intergenerational mobility: Does it offset or reinforce income inequality?" ur "Growing Unequal?", OECD.

<sup>26</sup> Data är från åren kring 2006, ur ovanstående OECD-rapport. Det mått på social rörlighet som används i diagrammet tar fasta på sambandet mellan fäders och söners inkomster. En låg siffra visar på hög social rörlighet. Det mått på Gini-koefficienten som används i diagrammet avser fördelning av hushållens disponibla inkomster. Ett högre värde på Gini-koefficienten innebär en mer ojämn inkomstfördelning.

**Fel! Okänt namn på**

rörligheten kommer att minska, vilket i sin tur riskerar att leda till en sämre fungerande arbetsmarknad. Den ökande ojämlikheten tenderar också att minska samhörigheten och tilliten bland medborgarna, vilket leder till ökade sociala problem och till att förtroendet för samhälleliga institutioner undergrävs. På sikt leder de ökade klyftorna till nya sociala, idémässiga och ekonomiska strukturer som undergräver medborgarnas vilja och förmåga att agera solidariskt.

## 5.7 Ökade inkomstklyftor mellan kvinnor och män

I jämställdhetsbilagan till budgetpropositionen 2012 konstaterar regeringen, precis som tidigare år, att kvinnor förvärvsarbetar i mindre utsträckning än män och har lägre lön än män, att kvinnor tar ansvar för den största delen obetalt hemarbete och att ensamstående kvinnor med barn har de lägsta inkomsterna. Trots en verklighetsbeskrivning som Vänsterpartiet i stort delar gör regeringen inget för att angripa orsakerna till denna ojämlikhet. Regeringen hänvisar till teoretiska långtidseffekter av jobbskatteavdraget, RUT-avdraget och jämställdhetsbonusen som vägar till ökad ekonomisk jämställdhet. Regeringen menar dessutom att försämringarna i sjukförsäkringen och begränsningen av deltidsersättningen från a-kassan leder till ökad jämställdhet, eftersom de stärker incitamenten att arbeta.

I själva verket har det mesta av jobbskatteavdraget gått till män, RUT-avdraget används i huvudsak av de mest högvärlönde på bekostnad av exempelvis barnomsorg och hemtjänst, och jämställdhetsbonusen har inte haft någon mätbar effekt på mäns föräldraledighet. Det är ett faktum att majoriteten av dem som har utförsäkrats ur sjukförsäkringen och som har förlorat på skärpta villkor för deltidsarbetande i a-kassan är kvinnor. Det är ganska svårsmält att regeringen anser det vara en jämställdhetsvinst.

Därtill har regeringen låtit redan ekonomiskt utsatta grupper som ensamstående föräldrar och garantipensionärer, av vilka en majoritet är kvinnor, halka efter ekonomiskt.

Den förda politiken har resulterat i en dramatisk ökning av de ekonomiska skillnaderna mellan män och kvinnor. Skillnaden i årlig nettoinkomst har ökat med 40 procent mellan 2006 och 2012 och uppgår numera till ca 62 000 kronor.<sup>27</sup> Samtidigt har antalet kvinnor under den relativa fattigdomsgränsen ökat med ca 44 procent mellan 2006 och 2011.<sup>28</sup>

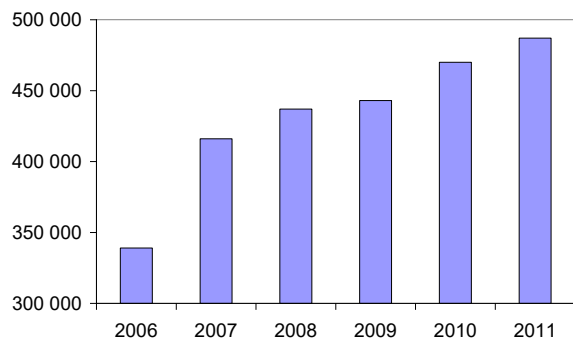
<sup>27</sup> RUT, dnr 2012:323.

<sup>28</sup> RUT, dnr 2012:264.



Fel! Okänt namn på

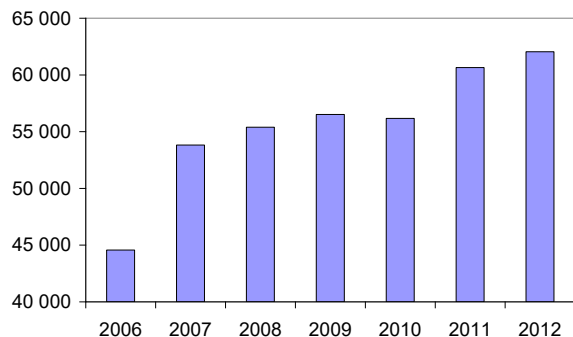
**Diagram 13 Kvinnor under relativ fattigdom<sup>29</sup>**



Källa: RUT, dnr 2012:264.

**Diagram 14 Inkomstgap, män och kvinnor**

*Skillnad i årlig nettoinkomst<sup>30</sup>*



Källa: RUT, dnr 2012:323.

## 5.8 Regeringens politik ökar segregation och utestängning

I de föregående avsnitten har vi kunnat konstatera att regeringens förda politik på ett dramatiskt sätt har ökat ojämlikheten i samhället. En allt större andel av landets fattiga har utländsk bakgrund. Konsekvenserna avspeglas tydligt på arbetsmarknaden och i boendet och framträder påtagligt i takt med att orättvisorna ökar vad gäller tillgången till välfärdstjänster som bra skola, sjukvård och kommunal service.

<sup>29</sup> Med relativ fattigdom avses inkomster som understiger 60 procent av ett lands medianinkomst.

<sup>30</sup> Med nettoinkomst menas bruttoinkomst reducerat med slutlig skatt. I bruttoinkomsten ingår skattepliktiga transfereringar som arbetslöshetsersättning, sjukpenning m.m.

## Fel! Okänt namn på

När välfärden skrotas och privatiseringarna ökar slår det särskilt hårt mot människor som redan är utsatta. Samtidigt som resurser – genom vårdvalsreformer och utförsäljning av allmännyttan – dras från områden där behoven är som störst, inriktas regeringens politik på att stärka de ekonomiska förutsättningarna hos de redan välbemedlade. Denna politik ökar grogrunden för rasism och främlingsfientlighet.

Regeringens jobbpolitik riskerar att leda in människor på sidospår bort från rätten till lika villkor på den reguljära arbetsmarknaden. Framväxten av en arbetsmarknad präglad av otrygga anställningar, svartjobb och social dumpning har en tydlig etnisk slagsida. Det är till dessa jobb utlandsfödda och migrantarbetare i allt högre grad är hänvisade. För denna utveckling bär regeringen ett stort ansvar genom reformer som RUT-avdraget, nya regler för arbetskraftsinvandring och införandet av den s.k. lex Laval.

Inom skol- och utbildningspolitiken är utsorteringsmekanismerna särskilt alarmerande. De skattefinansierade privatskolorna, liksom de konfessionella och etniska skolorna, hindrar utvecklingen av skolan som en mötesplats för barn och elever med olika bakgrund och erfarenheter. Dessutom har detta kraftigt bidragit till att minska likvärdigheten, öka klassklyftorna och förstärka den etniska segregationen.

Även regeringens bostadspolitik förstärker segregation och utestängning. Regeringen driver medvetet en politik för att underminera hyresrätten som boendeform och urholka allmännyttan. Utförsäljningarna och de bristande investeringarna i hyresrätter missgynnar låginkomsttagare och personer med utländsk bakgrund.

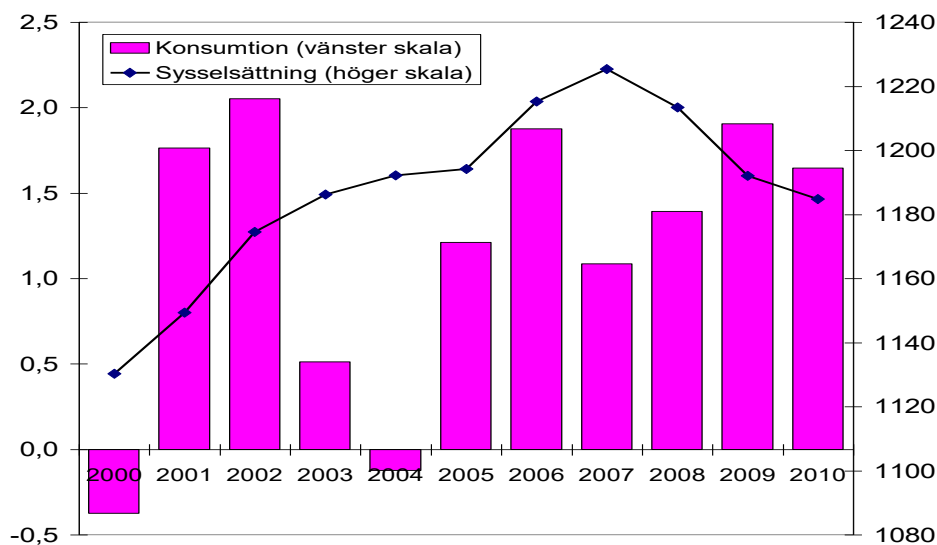
## 5.9 Besparingar och privatiseringar i välfärden

Enligt en rapport från KI minskade den kommunfinansierade sysselsättningen mellan 2007 och 2010 med hela 40 000 personer.<sup>31</sup> Denna utveckling är inte helt enkel att förklara, i synnerhet som den kommunala konsumtionen utvecklades tämligen starkt under dessa år; se diagram 15 nedan.

<sup>31</sup> Konjunkturinstitutet, "Fördjupnings-PM, nr 6. 2010".

### Diagram 15 Kommunfinansierad sysselsättning och kommunal konsumtion

Tusental personer, konsumtion i fasta priser



Källa: SCB och KI, ”Fördjupnings-PM, nr 6. 2010”.

En liten del av den minskade sysselsättningen kan förklaras genom ökad medelarbetstid, men den övriga nedgången är svårförklarad. En förklaring torde vara den ökande andelen privata utförare inom vård, skola och omsorg, dvs. att en allt större andel av skattepengarna går till privata vinster och diverse s.k. overhead-kostnader.

Statistiska centralbyråns (SCB) publikation ”Finansiärer och utförare inom vård, skola och omsorg 2009” innehåller uppgifter om avkastning m.m. inom välfärdssektorn. Sifferunderlaget till rapporten visar att privata utförare inom branscherna hälso- och sjukvård, utbildning och omsorg hade ett sammanlagt rörelseresultat för 2009 på närmare 12 miljarder kronor. Den vinst som genererats av skattemedel uppgick uppskattningsvis till ca 8,1 miljarder kronor. Dessa medel skulle i stället för att hamna som privata vinster, i ofta mer eller mindre skattebefriade riskkapitalbolag, ha kunnat användas för att anställa ca 20 000 välfärdsarbetare.<sup>32</sup>

I sammanhanget är det också värt att notera att avkastningen på totalt insatt kapital dessutom är mycket högre inom den privata välfärdssektorn än i näringslivet i övrigt. Avkastningen för privata företag inom vård, skola och omsorg ligger på 15 procent, vilket kan jämföras med 8 procent för alla privata företag i landet.<sup>33</sup>

Samtidigt som företrädare för regeringen gör utspel om att man ska satsa på välfärden planerar regeringen i den ekonomiska vårpropositionen för fort-

<sup>32</sup> Detta baseras på en bruttolön på 400 000 kronor per år.

<sup>33</sup> SCB, ”Finansiärer och utförare inom vård, skola och omsorg 2009”.

**Fel! Okänt namn på**

sätta personalneddragningar inom välfärden. Mellan 2013 och 2016 beräknas den kommunfinansierade sysselsättningen minska med 18 000 personer. Den fortsatta urholkningen av den offentliga välfärden hotar kvinnors arbetskraftsdeltagande genom att alltmer omsorgsarbete måste utföras oavlönat i hemmet. Privatiseringarna av vård, skola och omsorg urholkar välfärden och innebär att friska och "lönsamma" patienter prioriteras framför sjuka och olönsamma. Vänsterpartiet motsätter sig denna utveckling. Det ska vara förbjudet med vinstdrivande bolag i vård, skola och omsorg. Detta bör riksdagen besluta.

## 6 Vänsterpartiets förslag för investeringar i fler jobb och stärkt välfärd

### 6.1 Riktlinjer för den ekonomiska politiken

Full sysselsättning är det överordnade målet för Vänsterpartiets ekonomiska politik. Arbetet utgör basen för välfärd och ekonomiskt välstånd och ger möjlighet till delaktighet i samhällslivet. Egen försörjning är därtill grunden för personlig frihet och självständighet.

Hög arbetslöshet innebär ökad makt för kapitalet på de arbetandes bekostnad. Under hot om uppsägningar kan reallönerna pressas ned, arbetsförhållandena försämrats och anställningstryggheten luckras upp.

Den accelererande globaliseringen har inneburit ökat konkurrenstryck och att strukturomvandlingen i den svenska ekonomin går allt snabbare. Men för att vi ska kunna bejaka strukturomvandlingen krävs både en bra arbetslöshetsförsäkring som alla har råd med och möjligheter till omskolning och vidareutbildning. Därtill krävs en strategisk näringspolitik som identifierar och understödjer Sveriges komparativa fördelar i den globala ekonomin, samt betydande satsningar på forskning och utveckling. Vi ska inte konkurrera genom lägre löner utan höja arbetskraftens kunskapsnivå i bred bemärkelse. Det behövs därför ett brett kunskapslyft. Först och främst måste grundskolan förbättras. Dagens situation med en tredjedel av eleverna som går ut gymnasiet med ofullständiga betyg är oacceptabel. Dessa personer löper en mycket stor risk att hamna i permanent utanförskap och är ett stort slöseri med mänskliga resurser. Bland annat mot denna bakgrund är det av central betydelse att kvaliteten i de gymnasiala yrkesutbildningarna stärks. För att uppmuntra till studier vill vi också införa ett särskilt studiestöd för unga arbetslösa som innebär att hela studiemedlet är bidrag. Även arbetslösa som är fyllda 25 år kommer att erbjudas gymnasiestudier inom vuxenutbildningen med en förmånlig finansiering, aktivitetsstöd eller studiemedel med högre bidragsdel.

Vidare måste den högre utbildningen stärkas och göras mer tillgänglig för alla samhällsklasser. Fler måste ges möjlighet att utbilda sig på universitet, högskolor, yrkeshögskolor och folkhögskolor. Möjligheten till vidareutbild-

ning och omskolning under hela yrkeslivet måste stärkas. För att motverka den ekonomiska avmattningen och minska de svårigheter som följer av de nuvarande och kommande stora pensionsavgångarna, inte minst inom den offentliga sektorn, vill vi genomföra ett treårigt generationsväxlingsprogram.

Den svenska ekonomin präglas av hög arbetslöshet samtidigt som stora investeringar måste till. Det saknas inte arbetsuppgifter. Vi behöver investera i infrastruktur, energieffektivisering och ny teknik för att ställa om ekonomin i en mer klimatvänlig riktning. Bostadsbristen i storstäderna måste byggas bort, och inom välfärden finns stora eftersatta behov. Dessa investeringar håller upp efterfrågan i den nuvarande konjunkturavmattningen samtidigt som de stärker Sveriges långsiktiga tillväxtförutsättningar. Offentliga investeringar är av avgörande betydelse för såväl näringslivets utveckling som för kvaliteten på den offentliga konsumtionen i form av t.ex. välfungerande sjukhus och skolor. Genom offentliga investeringar i infrastruktur, exempelvis i form av ökat banunderhåll och nya järnvägsspår, förbättras näringslivets transporter samtidigt som dess miljöpåverkan kan minska. Genom investeringar i utbildning och forskning får näringslivet tillgång till kvalificerad arbetskraft med rätt utbildning och kan vidareutveckla nya produkter och tjänster. Investeringar i nya bostäder bidrar till att folk kan flytta dit jobben finns och ökar företagens möjligheter att rekrytera den kompetens som efterfrågas.

Den ekonomiska politiken ska bidra till minskade ekonomiska och sociala skillnader. Ett jämlikt samhälle ökar människors reella frihet och valmöjligheter, vilket ökar den sociala rörligheten och bidrar till en mer dynamisk ekonomi. Gemensamt finansierade tjänster som utbildning och sjukvård som är lika för alla är helt avgörande för ett jämlikt samhälle och för att personer från olika ekonomiska och sociala bakgrunder ska kunna konkurrera på arbetsmarknaden på någorlunda jämlika villkor.

Kvinnors ställning och lika möjligheter på arbetsmarknaden är utöver en demokrati- och maktfråga också av stor vikt för samhällsekonomin. Fasta jobb på heltid och en gemensam och väl fungerande barn- och äldreomsorg ökar kvinnors arbetsutbud och möjligheter att delta på arbetsmarknaden på lika villkor.

## 6.2 Ett alternativt ramverk för finans- och penningpolitiken

Efter 90-talskrisen lades den svenska ekonomiska politiken om. Man införde ett s.k. ramverk för finans- och penningpolitiken. Till det finanspolitiska ramverket hör överskottsålet för den offentliga sektorns finansiella sparande, kommunernas balanskrav, utgiftstaken för statsbudgeten, förfarandet att investeringar i infrastruktur i normalfallet direktavskrivs via anslag i statsbudgeten samt riksdagsordningens bestämmelser om den s.k. rambeslutsmodellen. Penningpolitiken styrs av en från politiker oberoende riksbank, vars verksamhet regleras i riksbankslagen och som föreskriver ett ensidigt mål för penningpolitiken om prisstabilitet.

Fel! Okänt namn på

För ett litet exportberoende land som Sverige är starka offentliga finanser en förutsättning för en stabil makroekonomisk utveckling. Vi menar att det finns goda skäl för finanspolitiska ramverk som främjar budgetdisciplin, starka offentliga finanser och en politik för full sysselsättning. Ramverken bör utgöra en bra avvägning mellan å ena sidan tydlighet och fasthet och å andra sidan flexibilitet och handlingsfrihet.

### 6.2.1 Åtgärdsplaner för full sysselsättning

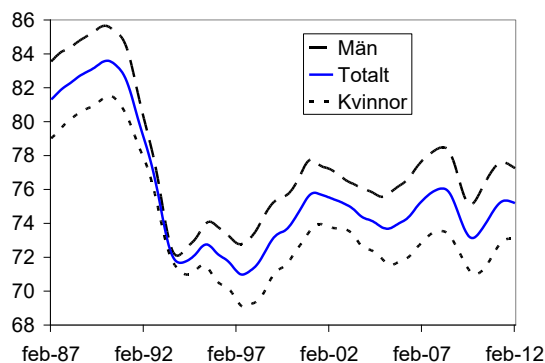
Det överordnade målet för den ekonomiska politiken borde vara full sysselsättning. Vår definition av full sysselsättning är att alla som vill och kan arbeta ska ha ett jobb. Den ständigt pågående strukturomvandlingen i ekonomin innebär emellertid att en viss s.k. friktionsarbetslöshet alltid kommer att föreligga i form av personer som byter arbeten. Vi bedömer att denna arbetslöshetsnivå ligger på omkring 2 procent.

Full sysselsättning kan nås vid helt olika sysselsättningsgrader. Under 1950-talet hade vi full sysselsättning i Sverige. Samtidigt var sysselsättningsgraden låg, vilket hade sin grund i kvinnors låga förvärvsfrekvens. Utöver målet om full sysselsättning bör därför den ekonomiska politiken inriktas på att åstadkomma hög sysselsättningsgrad. Som framgår av diagram 16 nedan är emellertid kvinnors sysselsättningsgrad fortfarande klart lägre än männens varför det är av avgörande betydelse att föra en ekonomisk politik som ökar kvinnors möjligheter och ställning på arbetsmarknaden.

Ramverken för finans- och penningpolitiken bör utformas och utvärderas utifrån dessa mål. Vi menar att ramverken i deras nuvarande utformning har nått vägs ände. Den ekonomiska politiken har under de senaste decennierna inte varit i närheten av att åstadkomma full sysselsättning.

#### Diagram 16 Sysselsättningsgrad, 16 år

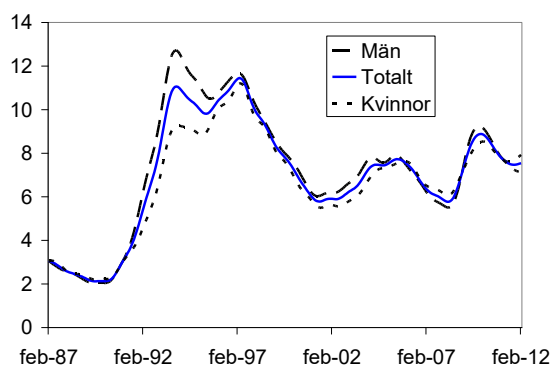
Månadsdata, trendvärden



Källa: SCB (AKU).

**Diagram 17 Arbetslöshet, 16–64 år**

Månadsdata, trendvärden



Källa: SCB (AKU).

Som framgår av diagrammen ovan har arbetsmarknaden egentligen aldrig återhämtat sig efter 90-talskrisen. Sysselsättningsgraden är i dag fortfarande 8,8 procentenheter lägre jämfört med vad den var under 90-talets början, vilket motsvarar ca 529 000 färre sysselsatta.

De nuvarande ramverken för finanspolitiken består främst av olika budgetmässiga restriktioner i syfte att säkerställa starka offentliga finanser. Men de offentliga finanserna är inget problem i Sverige. Det är däremot arbetslösheten. Vi menar därför att de finanspolitiska ramverken behöver kompletteras med ett ramverk för full sysselsättning. Vi föreslår därför att det skrivs in i budgetlagen att regeringen till riksdagen två gånger per år ska presentera en åtgärdsplan för full sysselsättning. Åtgärdsplanerna bör också innehålla olika medelfristiga mål, bl.a. för arbetslöshet, sysselsättningsgrad och undersysselsättning.<sup>34</sup>

**6.2.2 Finansiering av investeringar**

Budgetlagen föreskriver att investeringar i infrastruktur, fastigheter m.m. i normalfallet ska finansieras via anslag i statsbudgeten. Detta innebär att investeringarna bokförs som kostnader i statsbudgeten i takt med att utgifterna uppstår. Konsekvensen av detta förfaringssätt är att kostnaderna för investeringar i infrastruktur direktavskrivs. Vi menar att detta är ett märkligt förfaringssätt. En investering i infrastruktur är ju något som konsumeras över en lång tidsperiod. Därför är det rimligare att kostnaden fördelas över hela dess livslängd.

Sättet som staten redovisar infrastrukturinvesteringar blir särskilt problematiskt i kombination med systemet med utgiftstak. Kombinationen av smått tilltagna utgiftstak och infrastrukturinvesteringar som direktavskrivs innebär

<sup>34</sup> Vänsterpartiet föreslår följande medelfristiga mål: att arbetslösheten på 5 års sikt ska pressas ned till 4 procent och att sysselsättningsgraden (16–64 år) under samma tidsperiod ska stiga till minst 80 procent.

### Fel! Okänt namn på

att investeringar får konkurrera om utrymmet under utgiftstaken med löpande utgifter som sjukpenning, barnbidrag m.m. Detta riskerar att leda till att viktiga samhällsinvesteringar inte kommer till stånd eller att de skjuts på framtiden.

Vänsterpartiet menar att staten, i likhet med vad som är fallet i kommuner och företag, bör införa en investeringsbudget. Förslaget skulle möjliggöra att staten i högre utsträckning skulle kunna fördela investeringskostnaderna över hela investeringens livslängd. Detta skulle förbättra regeringens och riksdagens beslutsunderlag beträffande avvägningar mellan långsiktiga strategiska investeringar och mer kortsiktiga reformförslag. Vi menar att budgetlagen bör ändras så att lånefinansiering kan utgöra huvudprincip. Frågan att ändra redovisningsprinciperna för vissa av statsbudgetens utgifter och ändamål är emellertid en komplicerad fråga och måste därför föregås av en grundlig parlamentarisk utredning.

### 6.2.3 Mål för de offentliga finanserna

Överskottsmålet innebär att de offentliga finanserna måste gå med ett överskott på minst 1 procent av BNP över en konjunkturcykel. Målet infördes bl.a. mot bakgrund av den kraftiga ökningen av statsskulden under 90-talskrisen. Vänsterpartiet stod bakom överskottsmålet då det först aviserades i mitten av 90-talet, då vi menade att det var viktigt att få ner statsskulden till rimliga nivåer. Detta syfte med överskottsmålet är sedan en lång tid tillbaka uppfyllt och de svenska offentliga finanserna hör i dag till de starkare i världen.

När överskottsmålet sedan formellt infördes 2000 var det främsta argumentet de kommande demografiska förändringarna och att målet skulle bidra till stabila skattesatser och en rättvis välfärdsfördelning mellan generationerna. Finansdepartementets långsiktiga kalkyler visade på den tiden att om skattesatserna och välfärden hölls konstanta skulle de offentliga finanserna gå med ett löpande och jämna överskott fram till omkring 2017, för att därefter minska i takt med att de demografiskt betingade utgifterna började stiga. Omkring 2030 beräknades överskotten förbytas till likaledes löpande och tämligen konstanta underskott.<sup>35</sup>

Den bakomliggande tanken var alltså att skattesatserna skulle hållas konstanta och att detta skulle vara förenligt med bibehållen välfärd även i framtiden genom att då låta de offentliga finanserna gå med underskott. På så vis skulle rättvisa skapas mellan generationerna avseende den skattefinansierade välfärden.

Finansdepartementets senaste långsiktiga prognoser över de offentliga finanserna har emellertid omkullkastat hela den teoretiska grunden för det ”förtida sparandet” som motiv till överskottsmålet. Som framgår av diagram 18 nedan övergår inte det finansiella sparandet till underskott i takt med att de demografiskt betingade utgifterna stiger. Tvärtom beräknas det finansiella

<sup>35</sup> Se t.ex. BP2004, bilaga 2, s. 81.

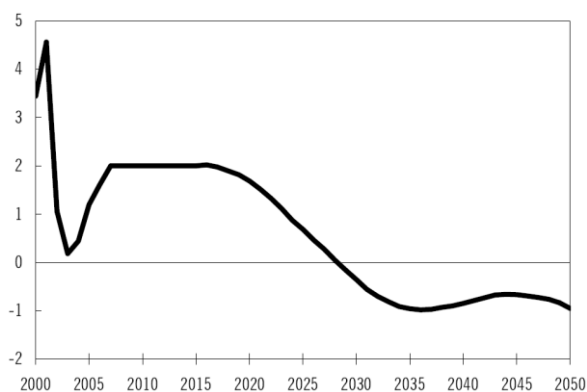


Fel! Okänt namn på

sparandet *stiga trendmässigt* under hela kalkylperioden. Vid kalkylens slutår (2099) beräknas överskottet i de offentliga finanserna uppgå till otroliga 25 procent av BNP.

#### Diagram 18 Finansiellt sparande i BP04

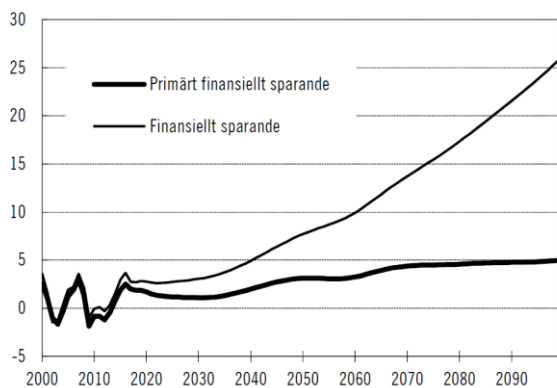
% av BNP



Källa: BP2004, bilaga 2, s. 81.

#### Diagram 19 Finansiellt sparande i VP12<sup>36</sup>

% av BNP



Källa: VP2012, s. 275.

Bland annat mot bakgrund av ovanstående analys föreslår Vänsterpartiet därför att dagens överskottsmål ersätts med ett medelfristigt mål för de offentliga finanserna där dessa i normalfallet ska vara i balans över en konjunkturcykel.<sup>37</sup>

<sup>36</sup> Det primära sparandet är exkluderat från ränteutgifter och ränteinkomster.

<sup>37</sup> För en mer utförlig redogörelse för våra argument mot överskottsmålet, se t.ex. vår motion med anledning av regeringens budgetproposition för 2010.

Fel! Okänt namn nå

#### **6.2.4 Utgiftstaken**

Utgiftstaken sätter en övre gräns för de statliga utgifterna tre år framåt. Något motsvarande golv för statens inkomster finns inte. Systemet har därmed en tydlig ideologisk slagsida på så sätt att ett givet reformutrymme innehåller explicita restriktioner på statsbudgetens utgiftssida men inte på dess inkomst-sida. Utgiftstaken passar därmed den borgerliga regeringens agenda med försämringar i de offentliga välfärdssystemen parat med stora skattesänkningar.

En annan svaghet med utgiftstaken har sin grund i svårigheterna att prognostisera statens utgifter. En stor del av statens utgifter är konjunkturkänsliga samt påverkas i hög grad av pris- och löneutvecklingen. När ekonomin går in i en kraftig lågkonjunktur ökar utgifterna för bl.a. a-kassan. Detta kan då innebära att utgiftstaken blir så hotade att man därför inte har "råd" att motverka lågkonjunkturen med en aktiv arbetsmarknadspolitik. Därför är det oklokt att sätta ett tak för statsbudgetens utgifter tre år i förväg. Detta system har uppenbara brister och bör därmed reformeras eller helt avvecklas.

#### **6.2.5 Balanskravet för kommunsektorn**

Kommunernas balanskrav infördes 2000. Balanskravet innebär att varje kommun och landsting måste upprätta en budget för nästa kalenderår där intäkterna överstiger kostnaderna. Kommunernas intäkter och utgifter är mycket konjunkturkänsliga. Vid en lågkonjunktur försvagas kommunernas finanser snabbt till följd av vikande skatteintäkter samt stigande utgifter för t.ex. ekonomiskt bistånd. Om inte statsbidragen till kommunsektorn ökar i motsvarande mån kommer många kommuner och landsting att ställas inför valet att antingen skära ned på kostnaderna, vilket ofta betyder färre anställda, eller höja kommunalskatten.

Oavsett vilket val kommunerna och landstingen fattar kommer deras beslut att förvärra lågkonjunkturen – balanskravet för kommunsektorn är med andra ord procykliskt. Denna utformning av kommunsektorns balanskrav är svårbegriplig och skadar såväl kommunernas verksamhet som en god och balanserad samhällsekonomisk utveckling. Vänsterpartiet föreslår därför att kommunernas balanskrav, precis som vad är fallet beträffande målet för den offentliga sektorns finansiella sparande, ska gälla över en konjunkturcykel.

#### **6.2.6 Målen för penningpolitiken**

Enligt riksbankslagen ska Riksbanken upprätthålla ett fast penningvärde. Riksbankens tolkning av detta är att inflationen ska hållas låg och stabil. Riksbanken har preciserat detta som att ökningen av KPI ska begränsas till 2 procent per år med ett toleransintervall på  $\pm 1$  procentenhet. Sedan en tid har Riksbanken definierat sin politik som flexibel inflationsmålspolitik. Med detta avses att penningpolitiken, utan att åsidosätta inflationsmålet, också

syftar till att stabilisera resursutnyttjandet. Riksbanken uttrycker emellertid tydligt att målet om prisstabilitet är överordnat andra mål.<sup>38</sup>

Vid rörlig växelkurs bär penningpolitiken i normfallet huvudansvaret för stabiliseringspolitiken. Det är av central betydelse att penningpolitiken används för att motverka konjunktursvängningar, eftersom stora fall i sysselsättning och produktion ofta får bestående effekter. Regeringen bedömer exempelvis att ”cirka 30 procent av en initial konjunkturrell arbetslöshetsuppgång blir varaktig, dvs. övergår i strukturell arbetslöshet”.<sup>39</sup> Den bedömningen ligger i linje med utvecklingen av den svenska arbetslösheten och den strukturella arbetslösheten. Den kraftiga ökningen av arbetslösheten i samband med den ekonomiska krisen i början av 90-talet fick betydande långsiktiga effekter.

Problemet är att Riksbanken inte delar denna uppfattning. Riksbanken har i princip alltsedan den rörliga växelkursregimen infördes präglats av uppfattningen att penningpolitiken inte har några långsiktiga effekter på reala storheter som t.ex. arbetslöshet eller tillväxt.<sup>40</sup> Av denna anledning bör målen för penningpolitiken och styrningen av Riksbanken reformeras, vilket vi utvecklar nedan.

Som nämndes ovan definierar Riksbanken sedan en tid sin policy som flexibel inflationsmålpolitik. Detta innebär att penningpolitiken, vid sidan av målet om prisstabilitet, också syftar till att stabilisera resursutnyttjandet. Ett vanligt mått på resursutnyttjandet i ekonomin är det s.k. BNP-gapet.<sup>41</sup>

Riksbanken har sedan inflationsmålet infördes emellertid inte varit framgångsrik med att stabilisera den svenska ekonomin kring fullt resursutnyttjande. Mellan 1993 och 2011 har det genomsnittliga BNP-gapet legat på -2,74 procent, vilket tyder på att penningpolitiken i genomsnitt har varit för stram.<sup>42</sup> Ett annat starkt tecken på att penningpolitiken har varit för stram är att såväl KPI som den underliggande inflationen trendmässigt under perioden klart har understigit inflationsmålet på 2 procent. En penningpolitik som trendmässigt understiger inflationsmålet får negativa konsekvenser på sysselsättningen eftersom realräntorna blir högre än vad som motiveras av konjunkturläget.

Sammantaget visar detta att riksbankslagen behöver kompletteras med en explicit målvariabel för den reala ekonomin. Vänsterpartiet menar att ett mål för sysselsättningen är det mest lämpliga målet för den reala ekonomin. Riksbankens penningpolitik bör understödja den ekonomiska politikens övergri-

<sup>38</sup> Riksbanken (2010), ”Penningpolitiken i Sverige”, s. 11.

<sup>39</sup> Prop. 2008/09:100, 2009 års ekonomiska vårproposition, s. 98–99.

<sup>40</sup> Se t.ex. Sveriges Riksbank, ”Penningpolitiken i Sverige 2010” och Zettergren, Göran, ”Naturligt hög arbetslöshet – om sambandet mellan politik och jämviktsarbetslösheten”, Global Utmaning (2011).

<sup>41</sup> BNP-gapet är en uppskattning av skillnaden mellan faktisk BNP och potentiell BNP. Med potentiell BNP avses den BNP-nivå som, grovt sett, är förenlig med en stabil prisutveckling. Enligt denna tankemodell indikerar ett negativt BNP-gap lediga resurser och ett positivt BNP-gap att ekonomin är överhettad.

<sup>42</sup> Källa: KI. Värdet är baserat på en tidsserie av kvartalsdata mellan 1993 kv1 och 2011 kv1.

Fel! Okänt namn på

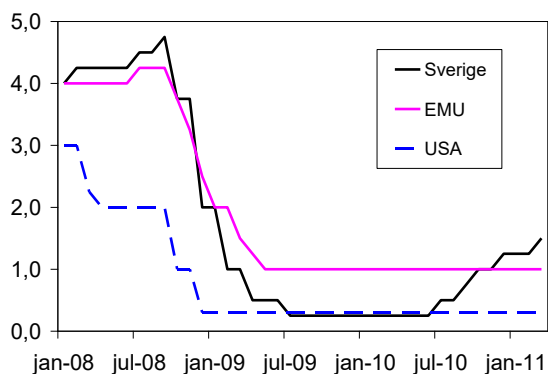
pande mål om full sysselsättning. I ett medelfristigt perspektiv bör penningpolitiken understödja målet om en sysselsättningsgrad (16–64 år) på 80 procent. Detta mål ska inte vara underordnat målet om prisstabilitet.

#### 6.2.6.1 Nivån på inflationsmålet

Riksbanken har definierat inflationsmålet som att ökningen av KPI ska begränsas till omkring 2 procent per år. Det finns goda skäl att tro att ett högre inflationsmål är att föredra med hänsyn till av såväl stabiliseringspolitiska aspekter som långsiktiga strukturella faktorer. Utvecklingen under finanskrisen och centralbankernas agerande under densamma kan illustrera det förstnämnda skälet. I samband med finanskrisen sänkte centralbankerna dramatiskt sina viktigaste styrräntor i syfte att stabilisera finansmarknaderna och öka efterfrågan. Den amerikanska centralbanken sänkte under hösten 2008 styrräntan till ett intervall på 0 till 0,25 procent. ECB sänkte sin styrränta till 1 procent och Riksbankens reporänta låg på 0,25 procent under en lång period, se diagram 20 nedan.

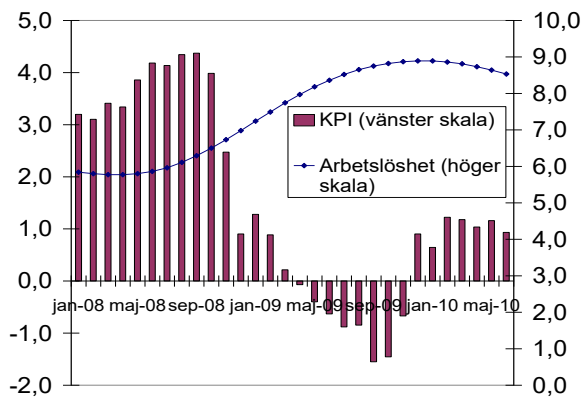
#### Diagram 20 Styrräntor under finanskrisen

Månadsvärden vid slutet av månaden



Källa: KI.

Diagram 21 Arbetslöshet och inflation under finanskrisen i Sverige



Källa: SCB och KI.

Som framgår av diagrammet ovan låg samtliga styrräntor stilla under stora delar av 2009 och 2010. För svenskt vidkommande tyckte en majoritet i Riksbankens direktion att 0,25 procent utgjorde det reella golvet för reporäntan. Samtidigt är det lätt att konstatera att en mer expansiv penningpolitik hade varit önskvärd om det hade varit möjligt. Arbetslösheten ökade kraftigt under 2009, och under flera månader förelåg deflation (se diagram 21 ovan). USA och euroområdet hade en likartad ekonomisk utveckling med stigande arbetslöshet och deflationstendenser.

Förklaringen till att penningpolitiken hamnade i den här fällan står att finna i de låga inflationsmålen. En ofta nämnd handlingsregel för en neutral penningpolitik är att den i ett normalt konjunkturläge bör syfta till realräntor som ungefärligen ligger i linje med den långsiktiga BNP-tillväxten. I Sverige implicerar detta realräntor på omkring 2,5 procent. Vid ett inflationsmål på 2 procent medför detta nominella marknadsräntor på 4–5 procent. Problemet är att nominella räntor på 4 procent vid fullt resursutnyttjande inte medger en tillräcklig ”fallhöjd” i penningpolitiken vid en kraftig konjunkturedgång, se diagram 20 ovan.

Ett annat problem med inflationsmål på omkring 2 procent är att marginalen ned till deflation blir liten. Vid en lågkonjunktur sjunker i allmänhet inflationstakten, och om deflationsförväntningar då uppstår riskerar ekonomin att hamna i en negativ spiral, eftersom hushållen då skjuter upp delar av sin konsumtion i väntan på lägre priser, vilket ytterligare försvagar efterfrågan och så vidare.

Mot bakgrund av denna analys menar vi att inflationsmålet bör höjas till 3 procent. Vi menar att det mått som Riksbanken bör använda som målvariabel ska vara ett mått på den underliggande inflationen.

#### 6.2.6.2 Demokratisera styrningen av penningpolitiken

Det operativa ansvaret för penningpolitiken vilar i dag på Riksbankens direktion. Ledamöterna i direktionen utses av riksbanksfullmäktige. Riksbanksla-

**Fel! Okänt namn på**

gen föreskriver att ”ledamöter av direktionen får inte söka eller ta emot instruktioner när de fullgör penningpolitiska uppgifter”. Som nämndes ovan beträffande målen för penningpolitiken säger riksbankslagen endast att Riksbanken har till uppgift att upprätthålla ett fast penningvärde. Riksbanken har sedan på egen hand bestämt att penningpolitiken ska styras av ett inflationsmål, att detta ska vara 2 procent, samt att KPI ska utgöra det mått som inflationsmålet baseras på. Först därefter har riksdagen i olika dokument sagt sig stå bakom utformningen av penningpolitiken. Detta har emellertid ingen praktisk betydelse eftersom ”ledamöter av direktionen inte får söka eller ta emot instruktioner när de fullgör penningpolitiska uppgifter”.

Vi menar att denna ordning är orimlig. Det ska vara riksdagen som utformar de mer exakta målen för penningpolitiken. Detta ska omfatta nivån på inflationsmålet, vilken målvariabel inflationsmålet ska baseras på samt mål för utvecklingen av den reala ekonomin. Utifrån dessa mål ska sedan Riksbanken självständigt utforma den löpande penningpolitiken. På detta sätt skapas en tydlig ansvarsfördelning. De folkvalda i riksdagen beslutar om politiken och Riksbanken verkställer.

Regeringen bör återkomma med förslag till alternativt ramverk för finans- och penningpolitiken i enlighet med det ovan angivna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

## 6.3 Generell välfärd

Vår gemensamma välfärd finns för att säkra allas trygghet och öka jämlikheten. Generell välfärd innebär en solidarisk omfördelning av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män, mellan lågavlönade och högavlönade och mellan olika perioder i våra liv. Av var och en efter förmåga, åt var och en efter behov ska gälla som grundläggande princip.

Regeringens nedskärningspolitik har urholkat och utarmat välfärden, vilket har lett till såväl försämringar av kvalitet och arbetsvillkor som ökade klyftor. Den som har råd kan betala för t.ex. bättre vård eller för att gå före i kön. Människor med mindre resurser, även om de har större behov, får då stå tillbaka och vänta ännu längre på sin tur.

Den gemensamt finansierade välfärden riskerar i dag också att urholkas av den ökade marknaden för privata försäkringar. Försämrade ersättningsnivåer i socialförsäkringarna, och inte minst de låga taken, gör att människor som har råd väljer att teckna privata försäkringar mot inkomstbortfall. Ju fler som tar en egen försäkring desto färre är beredda att hjälpa till att betala för den gemensamma skattefinansierade välfärden i form av skolor, äldreomsorg och sjukvård.

Privata försäkringar skapar ojämlikhet och sätter inkomstbortfallsprincipen ur spel. Inkomstbortfallsprincipen handlar om att i stort sett alla, inte bara de fattigaste, ska omfattas av systemet. Härigenom skapas en solidaritet även hos samhällets mellanskikt. Ju fler som är med och betalar för välfärden, desto större resurser kommer samhället att ha att omfördela och för att garantera inkomstbortfallet.

Den borgerliga regeringens politik har uppmuntrat riskkapitalbolag att för en billig penning köpa upp det som vi tidigare ägde gemensamt. Det finns i dag goda möjligheter för privata företag att plocka ut stora vinster ur skattefinansierad vård, omsorg och utbildning i Sverige. Vänsterpartiet menar att utbildning, vård och omsorg är en rättighet och en del av vår gemensamma välfärd, inte en marknad för privata bolag. Därför ska de skattepengar som avsätts gå till verksamheten för att öka personaltätheten och höja kvaliteten och inte till vinster.

För att utveckla välfärden behövs stora satsningar på mer personal och stärkta arbetslöshets- och socialförsäkringar. Vänsterpartiet vill därför fördela mer resurser till den gemensamt finansierade sektorn. Dessa satsningar kommer att öka kvaliteten inom den offentliga sektorn samt stärka människors ekonomi och sociala situation. De bidrar dessutom till fler jobb, ökad sysselsättning och högre skatteintäkter. För att alla ska vilja bidra till välfärden genom skatter och avgifter behövs dessutom höjda ersättningsnivåer i sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen så att fler får en ersättning som baseras på deras inkomst.

## 6.4 Investeringar i jobb och välfärd

Vänsterpartiet avsätter betydande medel för att förbättra välfärdsverksamheterna i kommuner och landsting. Det handlar dels om att öka de generella statsbidragen, dels om en rad riktade satsningar. Mer resurser betyder fler anställda och att fler kan få tillgång till välfärdstjänster av hög kvalitet. Det behövs också medel till investeringar, bl.a. för upprustning och anpassning av offentliga lokaler. I ett rikt land som Sverige ska alla invånare garanteras en likvärdig och hög kvalitet på ett antal sociala tjänster som sjukvård, skola, barn- och äldreomsorg m.m. Dessa tjänster ska fördelas efter behov och finansieras solidariskt via skattsedeln. I en väl utbyggd välfärdsstat justeras med andra ord en del av kapitalismens och könsmaktsordningens orättvisor. Omvänt vet vi att brist på välfärdstjänster av god kvalitet leder till ökat obetalt arbete bland framför allt kvinnor. Det är därmed både samhällsekonomiskt rationellt och en avgörande förutsättning för ekonomisk jämställdhet att säkra en allmän tillgång till bra välfärdstjänster.

Det mest grundläggande kravet som behöver ställas för en hållbar välfärdsekonomi är att statsbidragen värdesäkras. Så länge statsbidragen till kommunerna inte räknas upp i takt med löner och andra kostnader ligger det en konstant press nedåt på välfärdens villkor. Vi uppskattar den effekten till omkring 2,5 miljarder kronor per år. Det motsvarar lönekostnaderna för ca 6 000 anställda.

Vi vill se ett treårigt investeringsstöd på 3 miljarder kronor per år till kommunsektorn. Stödet kan som mest uppgå till 30 procent av investeringskostnaden och ska omfatta en investering som tidigare läggs eller annars riskerar att bli uppskjuten. Investeringsstödet ska kunna användas för att rusta upp olika typer av offentliga lokaler, men också för investeringar i kommunernas försörjning av el, vatten och fjärrvärme. Stödet ska särskilt gå till miljö- och

## Fel! Okänt namn på

energieffektiviseringar. Vi vill också se en ökad tillgänglighet i offentliga lokaler för att bygga bort hinder.

Regeringens politik har uppmuntrat riskkapitalbolag att köpa upp tidigare gemensamma välfärdsverksamheter, och dessa gör i dag stora vinster på svensk hälso- och sjukvård. Vi menar att svenska folkets skattepengar ska användas till bättre skolor, sjukhus och bibliotek, inte till vinster för riskkapitalbolagens ägare.

När den ekonomiska vinsten ökar som drivkraft inom hälso- och sjukvården har det förebyggande hälsoarbetet nedprioriterats. I och med införandet av den fria etableringsrätten och vårdvalsreformen har tyngdpunkten för vården blivit läkarbesöket. Det områdesansvar som primärvården tidigare hade har till stora delar försvunnit och med det förutsättningarna för ett bra folkhälsoarbete. Vi vill vända utvecklingen och investera i det förebyggande arbetet mot ohälsa.

För att höja kvaliteten i vården vill vi genomföra en satsning på betald specialistutbildning för sjuksköterskor. Det råder i dag stor brist på specialistutbildade sjuksköterskor och antalet minskar stadigt. En anledning till denna brist är att sjuksköterskor, till skillnad från läkare, oftast måste ta tjänstledigt med studiemedel för att specialisera sig.

Vänsterpartiet säger nej till regeringens ambition att alla landsting ska erbjuda en utökad valfrihet för den enskilde även i den specialiserade vården enligt lagen om valfrihet (LOV). Vi avvisar därmed regeringens förslag om stimulansbidrag för detta ändamål.

Den psykiatriska vården och stödet till personer med psykiska funktionsnedsättningar måste stärkas ytterligare. Vänsterpartiet vill bl.a. att det inrättas en skötarutbildning inom ramen för yrkeshögskolan och att reformen med personliga ombud lagregleras. Vi vill också att de med mest omfattande psykiska funktionsnedsättningar ska få rätt till daglig verksamhet enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

### 6.4.1 Satsningar på äldreomsorgen

Äldre som får hjälp och omsorg från det offentliga har minskat allt sedan 80-talet. Andelen äldre över 80 år som får offentlig äldreomsorg har nästan halverats sedan 1980. Om anledningen till den minskade omsorgen bara hade varit att människor blir allt friskare hade det varit goda nyheter. Tyvärr är inte bättre hälsa bland de äldre den enda orsaken. Äldreomsorgen är den del av de kommunala välfärdsverksamheterna som sedan 90-talskrisen har fått minst resurser. Mellan 2000 och 2010 var kostnadsutvecklingen, omräknat efter antalet personer, negativ med -4,5 procent enligt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Det har fått till följd att andelen äldre som får kommunalt finansierad äldreomsorg har minskat.

En stor del av omsorgen utförs fortfarande inte av anställd personal utan av anhöriga, som blir tvungna att ta ett större ansvar när det offentliga träder tillbaka.

Det är svårt att veta exakt hur stor insats anhöriga gör. Enligt fackförbundet Kommunal fick 2010 två tredjedelar av de äldre över 75 år som är i behov



## Fel! Okänt namn på

av stöd i vardagen hjälp av någon anhörig eller bekant som de inte bor tillsammans med. Ungefär 70 procent av denna oavlönade anhörigvård utförs av kvinnor.

När de offentliga resurserna till äldreomsorgen minskar får dessa kvinnor betala priset i form av lägre löner, men också lägre ersättningar vid sjukdom och arbetslöshet. De får också en sämre pension och sämre möjligheter till en trygg ålderdom.

Sambandet mellan en väl utbyggd äldreomsorg och kvinnors deltagande på arbetsmarknaden är också väldigt tydligt. Sverige, som i en internationell jämförelse satsar en relativt stor andel av BNP på äldreomsorgen, har därför en hög sysselsättningsgrad bland kvinnor, både för att kvinnor får möjlighet att ta ett arbete när de inte är tvungna att vårda anhörig och för att de som anställs i äldreomsorgen för det mesta är kvinnor. Därför är satsningar på äldreomsorgen en avgörande jämställdhetsfråga.

Fram till 2040 beräknas andelen äldre i befolkningen öka med 30 procent. Då måste betydligt mer resurser läggas på att bygga ut en allmän och gemensamt finansierad äldreomsorg.

Besparingarna och nedskärningarna har urholkat kvaliteten inom äldreomsorgen. För att vända den utvecklingen avser vi att kraftigt öka resurserna. De höjda anslagen kommer att leda till ökad personaltäthet och därigenom ökad sysselsättning i kommunerna. Dessutom kan bördan lättas för många anhöriga.

Vi vill öka bemanningen inom äldreomsorgen genom en öronmärkt satsning med prioritet för demensvården. De kommuner som redan har en god bemanning kan använda pengarna till andra delar av äldreomsorgen. När hela vår satsning är fullt utbyggd kommer det att finnas 10 000 fler heltidstjänster inom demensvården och äldreomsorgen, vilket motsvarar 4 miljarder i ökade anslag till kommunerna.

Vi vill också att personer som bor på äldreboenden ska få möjlighet till två guldkantsstimmar varje vecka. Det ska vara timmar då man får använda personalens hjälp till det man själv önskar.

Vidare vill vi införa ett tak på 100 kronor per timme för hemtjänst och vi vill rikta stimulanspengar till de kommuner som vill införa förenklade bedömningar när äldre personer behöver hjälp med olika serviceinsatser, med ett stort inflytande för de äldre över hur de vill använda tiden. Det behövs också bättre äldreomsorg för dem som har ett annat modersmål än svenska, och vi avser därför att avsätta medel för att utveckla äldreomsorgen för nationella minoriteter och för dem som invandrat till Sverige.

Vi vill genomföra ett matlyft i äldreomsorgen och härigenom möjliggöra god och näringsriktig mat. För att äldre döva och dövblinda ska få de insatser de behöver vill vi införa regionala vägledare och en nationell samordnare.

Med dessa satsningar vill vi skapa en tryggare, mer jämlik och mer jämställd äldreomsorg både för de äldre och för deras anhöriga.

Fel! Okänt namn nå

#### 6.4.2 En mänsklig sjukförsäkring

Var och en av oss ska känna en trygghet i att vi klarar oss ekonomiskt om vi blir sjuka. Sådana trygghetssystem har ett starkt stöd. Men regeringens attack mot sjukförsäkringen har lett till att sjuka utförsäkras, och vi har fått ett Sverige där sjukdom för många har kommit att innebära fattigdom. Eftersom sju av tio långtidssjukskrivna är kvinnor har försämringarna i sjukförsäkringen framför allt ökat fattigdomen bland kvinnor.

Försämringarna har gjort att de inbetalade avgifterna överstiger utbetalningarna i sjuk- och arbetsskadeförsäkringen. Det ackumulerade överskottet är i dagsläget 45 miljarder kronor och kommer enligt Försäkringskassan att öka med ytterligare 12,2 miljarder de två kommande åren. Det är pengar som används till att finansiera regeringens skattesänkningar.

Människorna som drabbats av dagens system är inga enstaka undantag. De nya regler som regeringen tvingades införa fr.o.m. den 1 januari i år har inte kunnat ändra på detta. Endast 14 personer har hittills beviljats sjukpenning på fortsättningsnivå enligt de nya oskälighetsreglerna. Det beror på att grundproblemet fortfarande finns kvar, nämligen sjukpenningens borte tidsgräns, den s.k. stupstocken, som innebär att människor blir utförsäkrade. Fyrkantiga tidsgränser anses viktigare än om individen har blivit tillräckligt frisk för att arbeta.

Vänsterpartiet menar att stupstocken måste avskaffas. Det avgörande ska självklart vara om man är för sjuk för att arbeta eller ej. Först efter hot om misstroendeförklaringar har regeringen följt riksdagens beslut om att avskaffa den orimliga prövningen mot en fiktiv arbetsmarknad, som i dag sker efter ett halvår. Detta kommer nu att ändras till att gälla normalt förekommande arbeten. Detta är en liten förändring till det bättre men löser inte problemen.

Regeringens politik leder varken till att fler får ett arbete eller till att färre blir sjukskrivna. Mindre än en tiondel av dem som utförsäkras får ett arbete. Sex av tio återvänder till sjukförsäkringen och detta har fått till följd att sjukskrivningarna nu ökar.

Vänsterpartiet kan aldrig acceptera en sådan politik. Försäkringen och dess villkor ska stimulera aktiviteter för att ge sjukskrivna förbättrad arbetsförmåga. Den ska vara rymlig så att medicinska insatser, rehabilitering och arbetsprövning kan pågå på ett individuellt anpassat sätt utan att ersättningen påverkas. Individens ställning i rehabiliteringsprocessen måste stärkas och en rehabiliteringsombudsman bör övervägas.

Vi vill individanpassa sjukförsäkringen så att man kan få ersättning i fler steg än dagens fyra för att göra det lättare och mindre riskabelt att pröva att börja arbeta igen. Det bör även skapas strukturer så att arbetsgivare inte som i dag kan frånga sitt ansvar för att stödja den anställde på dennes väg tillbaka i arbete.

Att en tredjedel av löntagarna i dag befinner sig över taket i sjukförsäkringen är ohållbart för oss som vill ha en solidariskt finansierad försäkring med hög kvalitet. Taket måste därför höjas.

Vidare gör sjukförsäkringens karensdag att personer med små marginaler tvingas gå till jobbet även när de borde stanna hemma. Som ett första steg

mot ett avskaffande vill vi ersätta den med ett karensavdrag, detta för att förhindra de särskilt hårda konsekvenserna för personer som har färre men längre arbetspass än normalt, exempelvis de med nattpass i vård och omsorg.

### 6.4.3 En likvärdig skola

De senaste decenniernas skolreformer har skapat en ökad segregering och sjunkande resultat. Alltför många elever lämnar numera grundskolan respektive gymnasiet utan fullständiga betyg. De mest förödande reformerna är rätten för privata huvudmän att starta fristående skolor och möjligheten att välja skola. Den pedagogiska mångfalden har inte blivit större med fler fristående skolor. Tvärtom har ojämlikheten och segregationen ökat. Mycket få skolor med enskild huvudman har någon alternativ pedagogik, och de stora skolkoncernerna förlitar sig på en likriktad inriktning eftersom det då är lättare att locka till sig fler elever och därmed göra högre vinst.

Skolor drivna av vinstintresse står i motsättning till skolans uppdrag att ge alla elever den kunskap de har rätt till. Vinstsyftande bolag och utbildningskoncerner ska därför inte få driva skolor med hjälp av offentliga bidrag. Alla resurser ska gå till eleverna. De satsningar vi vill se är de som leder till högre kvalitet och bättre kunskaper. Det behövs fler utbildade lärare men också fler kuratorer, skolsköterskor, skolpsykologer och studie- och yrkesvägledare. Först när de senare är tillräckligt många får lärare tillräckligt med tid för att vara just lärare.

Alla elever oavsett klass, etnicitet, kön eller funktionsnedsättning ska ha tillgång till en likvärdig utbildning. Likvärdighet i skolan är centralt för Sveriges framtid. Det kräver att undervisningen anpassas till eleverna och deras olika förutsättningar. Skolan lever i dag inte upp till sin kompensatoriska uppgift. Vänsterpartiet vill därför satsa en skolmiljard direkt på de elever och skolor som har de största behoven, och Skolverket ska fördela medlen. Hän-syn ska tas till bl.a. föräldrarnas utbildningsnivå, utländsk bakgrund och kön.

En skolmiljard är dock inte nog. Också fördelningen av resurser till skolan måste ändras, därför måste det införas tydliga riktlinjer för hur medlen ska fördelas utifrån elevernas bakgrund och behov av stöd. I första hand ska Skolverket utfärda allmänna råd till kommunerna och om inte det leder till förbättringar kommer vi att överväga lagstiftning.

Yngre skolbarn börjar och slutar ofta sin skoldag på fritidshemmen. Dessa är en del av den samlade skoldagen och ska hålla lika hög kvalitet som undervisningen. Så är det inte i dag då många barn vistas i osäkra och torftiga miljöer i alltför stora grupper med för få pedagoger. Våra barn har rätt till en meningsfull verksamhet som stimulerar lärande och utveckling. Med högre personaltäthet och mindre grupper blir kvaliteten och miljön bättre för både anställda och barn. Vänsterpartiet vill därför införa ett statligt stöd för att anställa fler i fritidshemmen.

Vårt samhälle ska präglas av jämställdhet. Skolan har här en viktig roll att fylla. Skolan måste aktivt verka för jämställdhet mellan könen. Eleverna ska ges trygghet och självförtroende att göra icke könsbundna val. Det ställer krav på utbildning av all personal i skolan i jämställdhetsfrågor, och som ett led i

**Fel! Okänt namn på**

jämställdhetsarbetet vill vi också att skolorna erbjuder kurser i feministiskt självförsvar.

Vänsterpartiet vill att Sverige ska konkurrera med kunskap och kvalitet, inte med låga löner. Sveriges framtid som ett samhälle med full sysselsättning är beroende av en befolkning med en generell hög kunskapsnivå.

Möjligheterna att läsa in grundskola och gymnasium i vuxen ålder måste förbättras och tillgången till eftergymnasial utbildning av god kvalitet måste öka. Vi ökar därför antalet utbildningsplatser inom såväl komvux som yrkes-högskolan och högskolan.

Högskolan ska vara tillgänglig för alla. Den klassmässiga snedrekryteringen måste brytas. De ekonomiska villkoren ska vara så bra att den som studerar på heltid inte behöver arbeta vid sidan av studierna under terminerna. Vänsterpartiet vill därför höja studiemedlen.

Utöver generella satsningar på skola och utbildning vill vi också genomföra ett antal utbildningssatsningar särskilt riktade till arbetslösa för att underlätta ett inträde och en omställning på arbetsmarknaden (se avsnitt 6.6.1 och 6.6.3).

## 6.5 Investeringar i jobb och grön omställning

Vänsterpartiet ser ett behov att kraftigt höja ambitionsnivån i klimatpolitiken. Vi är övertygade om att det går att ställa om Sverige och skyndsamt bryta banan av ökande utsläpp och samtidigt vara både en industrination och ett välfärdsland i framkant. Vi tror också att detta är det bästa sättet att påverka andra länder, genom att vara det goda exemplet. Vi vill skärpa det svenska utsläppsmålet till 45 procent till 2020. Allt ska göras på hemmaplan, i Sverige. Vid sidan av detta vill vi inrätta ett helt nytt klimatbistånd för att hjälpa utvecklingsländerna med deras klimatarbete.

Genom en grön omställning för en hållbar miljö och radikalt minskade utsläpp av växthusgaser kan Sverige bli ett bättre samhälle med fler jobb. Ökade offentliga investeringar och nya klimatmål är en nödvändig del i en sådan omställning. Genom kraftiga statliga investeringar i järnväg och kollektivtrafik kan andelen resenärer och gods kapacitet öka och vägtransportvolymerna minska. Vi bedömer att de nivåer på investeringarna vi vill se skulle kunna nås 2015, och att våra trafikpolitiska förslag då skulle ha satt 16 000 fler i arbete.

Genom att skapa förutsättningar för en ekologiskt hållbar energiproduktion och genom att energieffektivisera kan ny teknik för export till utlandet främjas och sysselsättningen stimuleras. Med ett klimatupprustningsprogram för vårt bostadsbestånd skapas förutsättningar för en bättre boendemiljö och en minskad energianvändning.

En satsning på grön infrastruktur, dvs. kollektivtrafik och järnvägar, och förnybar energi bidrar till att miljö- och klimatmålen uppnås. Att vi investerar i långsiktigt hållbara system är också nödvändigt för en fortsatt fungerande välfärd.

### 6.5.1 Investeringar i grön infrastruktur

Det krävs en rad åtgärder inom järnvägen och kollektivtrafiken för att förbättra transporter, minska miljöpåverkan och skapa arbetstillfällen. För det första måste det ske en dramatisk minskning av alla tåg förseningar genom att tågkapaciteten ökas. De senaste åren har tågkaoset varit förödande. Människor har fått vänta i kyla och vind och försenats till arbete och studier. Även företag och godstransporter har drabbats hårt. Samtidigt är vi i ett läge där vi av miljö- och klimatskäl mer än någonsin behöver öka järnvägssatsningarna. Vänsterpartiet menar att den nationella miljö- och klimatpolitiken ska skapa sådana förutsättningar att människor kan färdas med hållbara transporter och att fler företag kan frakta sina varor med en godstrafik som minimerar utsläpp och ger svensk industri ökad konkurrenskraft med snabba, leveranssäkra transporter. Men regeringen agerar tvärtom. Regeringens låga ambitioner för de kommande tio åren kommer inte att minska tåg förseningarna. Detta trots att fler måste åka tåg om vi ska minska klimatpåverkan.

Regeringen har genomfört en tillfällig anslagshöjning för underhåll inom järnvägen. Vänsterpartiet välkomnar denna underhållssatsning som också är en bra investering för att skapa nya jobb. Men järnvägens problem är större än så och då räcker det inte att tillfälligt anslå mer pengar. Dessa tillfälliga nivåhöjningar bör permanentas och nivån höjas.

Vänsterpartiet vill på allvar minska förseningar för gods och människor genom att kraftigt öka kapaciteten på järnvägen. Därför vill vi ha en kontinuerlig och kraftig höjning av banunderhållet, rusta upp de lågtrafikerade banorna och öka investeringarna i nya järnvägar. En viktig förutsättning för att gynna investeringar är att budgetlagen ändras så att lånefinansiering utgör huvudprincipen för finansiering av infrastruktur.

För investeringar i närtid krävs ett särskilt fokus på att bygga bort flaskhalsar. För att öka godskapaciteten krävs i första hand ett ökat underhåll och fler spår. Men det är även nödvändigt att kapillärspår och godsspår behålls och ansluts till de större banorna och att det byggs nya godsspår till hamnar, företagsområden och kombiterminaler. Vi ser ett ökat behov av hållbara malmtransporter för den kraftigt expanderande gruvnäringen i norra Sverige och Bergslagen och av godstransporter på räls för skogsnäringen.

SJ måste få tydliga samhällsmål, och Jernhusens fastigheter bör överföras till Trafikverket. Avregleringar och privatiseringar inom järnvägen måste ersättas med ett gemensamt och sammanhållet järnvägssystem som sätter resenären och godstransportören i centrum. Järnvägen bör därför återregleras och samhället ta ett helhetsansvar för järnvägssystemet. Detta bör riksdagen besluta.

För det andra krävs fler och bättre kollektiva resor. Vänsterpartiet vill att andelen resor med kollektivtrafiken fördubblas fram till 2020. Trafikpolitiken ska se till att alla har bra kommunikationer oavsett var de bor. Samtidigt måste trafikens miljöproblem med klimatförändringar, hälsoproblem och buller lösas på ett tillfredställande sätt. Privatbilismens ökningstakt måste avstanna och helst minska, inte minst i våra tätorter. Då krävs en väl utbyggd, tillgänglig, prisvärd och väl fungerande kollektivtrafik för alla, både i storstä-

## Fel! Okänt namn på

derna och på landsbygden. Detta kommer inte minst att kräva kraftfulla åtgärder för att motverka den trängsel och kapacitetsbrist som råder i kollektivtrafiken i Stockholm. Kollektivtrafik, särskilt spårburen, är miljövänlig och trafiksäker.

Vänsterpartiet avser att genomföra en särskild satsning på utbyggd tunnelbana i Stockholm. Detta kräver statliga finansiella medel då lokal spårtrafik i våra storstäder i hög grad är ett nationellt intresse.

Den 1 januari 2012 trädde den nya lagen om en avreglerad kollektivtrafik i kraft. Vänsterpartiets kritik mot avregleringen kvarstår. Avregleringen försvårar möjligheten att öka andelen kollektivresande, eftersom priser och utbud kan försämrats. Det finns dessutom inga internationella exempel som stöder regeringens ideologiska ståndpunkt att en avreglerad kollektivtrafik skulle ge de effekter som hävdats, dvs. fler aktörer, ett ökat trafikutbud och lägre priser.

För det tredje krävs framtida investeringar i höghastighetsbanor och högre banhastigheter. Om tåget ska kunna konkurrera med flyget krävs avsevärt kortare restider längs de stora stråken. Vänsterpartiet har förslag på högre hastigheter längs t.ex. Ostkustbanan, Dalabanan och Södra stambanan och på byggande av Norrbotniabanan. Vi vill även bygga höghastighetsbanor som skulle skapa attraktiva resmöjligheter för långväga resenärer samtidigt som invånarnas regionala tillgänglighet till arbetsplatser och utbildning förbättras. Genom nya höghastighetsbanor mellan t.ex. Stockholm och Göteborg kan restiden kortas till lite mer än två timmar samtidigt som banutrymme frigörs för en kraftfull ökning av godskapaciteten.

### 6.5.2 Investeringar i grön teknik

Vänsterpartiet ser två stora områden där staten kan bidra till en kraftfull utveckling av grön framtidsteknik. Det första området rör uppbyggnaden av en svensk vindkraftsindustri. Vindkraftsindustrin befinner sig i en stark utvecklingsfas och globalt kommer uppskattningsvis 8 000 miljarder att investeras i vindkraft fram till 2020. I Sverige saknas renodlade vindkraftstillverkare även om här finns ledande underleverantörer. Vänsterpartiet ser stora möjligheter att skapa en vindkraftsindustri även i vårt land. Vi vill skapa gynnsamma förutsättningar för en svensk vindkraftsindustri genom att starta ett samverkansprogram där staten, akademier och näringslivet ingår. Samverkansprogrammet ska även innehålla ett långsiktigt stöd för utveckling av havsbaserad vindkraft. Vindpilotstödet ska förstärkas, överföringskapaciteten för förnybar energi byggas ut och skatteregler ska inte missgynna vindkraftskooperativ.

Det andra området rör utveckling inom solenergi. Den globala marknaden för solenergi växer kraftigt, och 2011 var solceller det elproduktionsslag som växte snabbast i Europa räknat i effekt. Elproduktionen från solceller i Europa motsvarar i dag elbehovet för ca 15 miljoner hushåll, och priset för solceller har kraftigt minskat de senaste tre åren. Sverige har ett avancerat kunnande inom solceller, termisk solkraft och solvärme, men vi har ännu inte byggt ut solenergin eller utnyttjat exportmöjligheterna. Med gynnsamma förutsättningar bedömer branschorganisationen Svensk Solenergi att solenergin kan generera hela 8 TWh till 2020, vilket skulle ge såväl jobb som exportintäkter.

Endast 4 TWh solceller skulle räcka till att försörja 800 000 villor med hushållsel, och 4 TWh solvärme motsvarar uppvärmningsbehovet i en stad av Göteborgs storlek. I dag saknas en målinriktad politik för solenergiindustrin i Sverige. Vi vill stärka industrin genom att ta fram ett planeringsmål för solenergi och förstärka och förlänga de statliga stöden.

Vänsterpartiet ser framöver även en stor potential för ekonomiska och miljömässiga vinster genom skärpta nationella målsättningar och styrmedel för energieffektivisering i Sverige.

Vi vill även att lokala aktörer ska ges ökat stöd för satsningar på bl.a. grön teknik. Genom att inrätta ett helt nytt klimatprogram för kommuner, landsting och företag kan lokala åtgärder för utsläppsminskningar stimuleras. Klimatprogrammet ska kunna användas till utbyggnad av biogas, installation av fjärrvärme, övergång till biobränslen och energieffektivisering. Tidigare statliga programstöd har resulterat i hållbara gröna investeringar som flera gånger har överstigit anslaget, och viktiga spridningseffekter och erfarenheter har vunnits. Dessa framgångsrika erfarenheter vill vi ta till vara.

### 6.5.3 Bygg bort bostadsbristen

Sverige behöver en bostadspolitik med höga ambitioner. Alla människor ska ha möjlighet att leva i bra bostäder till rimliga kostnader i en trygg boendemiljö. Hyresrätten är av en särskilt viktig betydelse.

I dag råder bostadsbrist i 120 av landets kommuner och i alla större städer i Sverige. Cirka 250 000 unga vuxna saknar eget boende. Vänsterpartiet vill möta bostadsbristen genom ett ökat bostadsbyggande. Genom dessa investeringar i nyproduktion och med upprustning av befintliga bostäder skapas också samhällsnyttiga jobb.

Vänsterpartiets mål är att det ska byggas 40 000 bostäder om året varav flertalet ska vara hyresrätter. För att nå målet vill vi avsätta medel till ett statligt investeringsstöd som ska stimulera ett ökat bostadsbyggande. Inriktningen ska vara att skapa hyresrätter till rimliga kostnader och med miljövänlig teknik. Stödet ska riktas till tillväxtorter och till orter där bristen på ändamålsenliga och efterfrågade bostäder är särskilt stor.

Vi vill också genomföra en miljardsatsning på miljonprogrammen genom att upprusta befintliga lägenheter i flerfamiljshus. Hyresfastigheter och bostadsrättsföreningar är i dag undantagna från regeringens ROT-program. Ungefär 650 000 lägenheter byggda under de s.k. rekordåren är i behov av upprustning. Vi vill skapa förutsättningar för att landets hyresgäster ska kunna bo i moderna, funktionella lägenheter med hög tillgänglighet och med låg energiförbrukning samt låga koldioxidutsläpp.

Vi vill också utforma ett avdrag för energiomställning av småhus. Cirka 45 procent av bostäderna i Sverige utgörs av småhus. Genom att genomföra nödvändiga renoveringar finns en stor potential till energibesparingar. Detta gynnar miljön och klimatet, samtidigt som det också medför sänkta kostnader för de boende eftersom energikonsumtionen minskar. Det innebär dessutom arbetstillfällen över hela landet.

**Fel! Okänt namn på**

Vi menar också att alla kommuner ska vara skyldiga att i egen regi, eller genom regional samverkan, ordna en bostadsförmedling som förmedlar de flesta såväl allmännyttiga som privata lägenheter och som fördelar lägenheter enligt turordning samt social och medicinsk förtur.

#### **6.5.4 En aktiv näringspolitik**

För Vänsterpartiet är frågan om full sysselsättning en prioriterad fråga. Det handlar om var de nya jobben ska utvecklas i den globaliserade ekonomin och hur framtidens välfärd och välstånd ska byggas. Det är inte genom låga löner Sverige ska konkurrera utan genom innovationer och nytänkande, som omsätts i nya produkter eller tjänster.

Vänsterpartiet vill avsätta medel i en riskkapitalfond för hållbar industriell utveckling med inriktning mot minskad resursanvändning och energiförbrukning och i syfte att driva på för nya tekniska lösningar. Fokus ska dels ligga på kommersialisering av forskningsresultat, dels på testbäddar och demonstrationsanläggningar.

Tillgång på material, energi, kunskap och kapital är en grundförutsättning för en industrination. I en värld där tillgången på råvaror blir allt knappare och miljöutmaningarna allt större blir innovationer och produkter med högre förädlingsvärden och lägre resursförbrukning allt viktigare. Det krävs en starkare koppling mellan forskningsutförare och industri. Det arbetet kommer att behöva intensifieras och fördjupas, samtidigt som industrin måste tillämpa ett mer innovationsfrämjande arbetssätt.

Miljöanpassning kommer att bli en avgörande konkurrensfaktor för svensk industri. För att stödja små och medelstora företag som arbetar på växande marknader för miljöteknik och produktionssystem för integrerad energi- och materialproduktion, behöver det skapas fler testbäddar och demonstrationsanläggningar med stöd av offentliga investeringar.

Vänsterpartiet avser vidare att genomföra en rad innovationsinriktade insatser. Vi vill bl.a. se innovativ upphandling för statliga myndigheter, landsting och kommuner för att stimulera framtagandet av ny teknik. Offentliga aktörer kan på så sätt använda sin upphandling för att driva utvecklingen framåt när det gäller FoU, innovationer och teknikutveckling.

Vi vill också stärka Forska och väx-programmets möjligheter att finansiera projekt för att utveckla innovationsprocesser samt förstärka möjligheterna till s.k. såddfinansiering för att särskilt stimulera innovationsprocesser.

Vänsterpartiet vill vidare utveckla de nuvarande branschprogrammen till att bli mer av samverkansprogram där fler aktörer ingår, bl.a. för att förhindra stuprörstänkande. Utformningen ska tas fram av parterna tillsammans med universitet och högskolor.

Vi vill även utveckla besöksnäringen genom att stimulera samverkansprogrammen. Den kanske främsta tillväxtpotentialen ligger i att få hit fler utländska besökare, som bor på hotell, äter och dricker på restauranger, besöker sevärdheter och handlar lokalt. Genom att utveckla strategier och åtgärder för att stärka konkurrenskraften inom besöksnäringen kan den bidra till ökad



tillväxt och fler jobb i hela landet och skapa goda förutsättningar för landsbygdens framtid.

## 6.6 Ett hållbart arbetsliv med plats för fler

Vänsterpartiets politik syftar till att understödja målet om arbete åt alla och att skapa ett arbetsliv präglad av medbestämmande, goda arbetsvillkor, bra arbetsmiljö och goda utvecklingsmöjligheter för löntagarna. Strukturer som diskriminerar och utestänger och könsrelaterade skillnader i lön, inkomst och arbetsvillkor måste brytas. För att uppnå det krävs starka fackliga organisationer som tar till vara löntagarnas rättigheter i kollektivavtalen och en arbetsrätt som garanterar grundläggande skyddsregler och sjysta spelregler på arbetsmarknaden. För att fler ska välja att organisera sig i facket vill vi införa en avdragsrätt för medlemskap i en facklig organisation.

Arbetsrätten behöver stärkas på flera områden, bl.a. genom stärkt rätt till fasta jobb på heltid, bättre skydd för utstationerade arbetstagare och skärpta krav på dem som vill anställa arbetskraftsinvandrare. Det ska inte heller vara möjligt att säga upp anställda för att ersätta dem med inhyrda från bemanningsföretag.

En väl utbyggd barn- och äldreomsorg och ett jämställt föräldraskap är avgörande förutsättningar för att nå målet om en jämställd arbetsmarknad. Vi vill satsa på en barnomsorg som finns tillgänglig också på kvällar, nätter och helger.

Ett systematiskt förebyggande arbete är avgörande för att minska ohälsan i arbetslivet. För dem som redan drabbats behöver rehabiliteringen och anpassningen av arbetet och arbetsplatserna bli bättre. Vi vill införa sanktioner mot arbetsgivare som inte tar sitt ansvar i dessa frågor samt stärka och utveckla Arbetsmiljöverkets tillsyns- och informationsarbete, utbildningen av skyddsombud och de regionala skyddsombudens verksamhet.

För att kunna nå målet om full sysselsättning och goda arbetsvillkor behöver arbetsmarknadspolitiken anpassas till dagens och morgondagens arbetsmarknad. Tonvikten måste ligga på aktiva och kunskapshöjande åtgärder för att underlätta strukturomvandling, omställning och en god matchning på arbetsmarknaden. En sådan politik är nödvändig för att bryta tudelningen på arbetsmarknaden och skapa plats för fler i arbetslivet.

Arbetsmarknadspolitiken måste understödjas av en offensiv utbildningspolitik som både betonar yrkesvalets och yrkesutbildningens betydelse för den enskildes frihet, självförverkligande, identitetsskapande och ställning på arbetsmarknaden och ger goda möjligheter till livslångt lärande. Samverkan mellan skolan och arbetslivet behöver utvecklas liksom styrsystemen så att vi i högre grad får yrkesutbildningar som efterfrågas på arbetsmarknaden.

### 6.6.1 En aktiv arbetsmarknadspolitik

En sammanhållen statlig arbetsförmedling med nationell överblick är en förutsättning för en väl fungerande arbetsmarknad. Arbetsförmedlingen ska

## Fel! Okänt namn på

utgöra en integrerad del i den svenska arbetsmarknadsmodellen, där samverkan sker med parterna och där lokala och regionala aktörer spelar en viktig roll. Arbetsförmedling ska inte ske i vinstsyfte. Vi vill därför avveckla de s.k. kompletterande aktörerna och avsluta kontrakten med de privata jobbcoacherna. De miljarder som lagts ut på dessa coacher har inte gett någon utdelning alls i positiva resultat för de arbetssökande. Ett flertal av coachföretagen har dessutom visat sig vara direkt oseriösa. Vi vill i stället föra över medlen till Arbetsförmedlingens egen verksamhet som går att kontrollera och utvärdera. Vi vill öronmärka medel till personal med särskild kunskap i att ge stöd till tidigare långtidssjuka, personer med funktionsnedsättningar och nyanlända flyktingar. Regeringen bör inrikta sin politik kring Arbetsförmedlings verksamhet på ett sådant sätt att kompletterande aktörer och privata jobbcoachers avvecklas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Jobbsökaraktiviteter och coachning, i och utanför massåtgärderna jobbgarantin för unga och jobb- och utvecklingsgarantin, slukar i dag det mesta av de resurser som regeringen avsätter till arbetsmarknadspolitik. Det är en politik som lett till en explosionsartad ökning av långtidsarbetslösheten, samtidigt som arbetsgivare lider brist på kvalificerade yrkesarbetare. Vänsterpartiet vill slopa de rigida garantiprogrammen och i stället satsa på aktiva insatser med högre kvalitet och utbildningsinnehåll som stärker möjligheterna till anställning.

I syfte att förebygga långtidsarbetslöshet är det viktigt att tidigt identifiera dem som riskerar detta och att Arbetsförmedlingen har större frihet att erbjuda den aktiva insats som efter en individuell bedömning anses lämplig, utan att invänta en fast tidsgräns.

Vi vill avveckla fas 3. De som redan har varit arbetslösa så länge att de placerats i fas 3 måste erbjudas aktiva och värdiga insatser utformade efter den enskildes behov. Det är därför inte en, utan flera alternativa åtgärder som behövs. Vi kommer bl.a. att erbjuda meningsfullt arbete till kollektivavtalsenliga villkor i 12 500 nyinrättade övergångsjobb i offentligt finansierad verksamhet och ideella organisationer. För några kan det innebära att de utför samma arbete som i fas 3 men med den viktiga skillnaden att de har anställning och avtalsenlig lön. Utöver denna satsning bereder vi plats i yrkesutbildning inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen, yrkeshögskolan och som anställd lärling. Vi viker också ett antal utbildningsplatser för gruppen med möjlighet att läsa in grundskole-, gymnasie- eller högskolekurser med förmånliga villkor. För andra kan lönebidrag innebära en väg till varaktigt arbete. Sammantaget får samtliga deltagare i fas 3 en alternativ insats med vårt förslag.

Regeringen har sänkt krogmomsen med 5,4 miljarder kronor per år. I Finland har detta provats utan att det lett till nya arbetstillfällen. Vänsterpartiet vill i stället använda dessa medel till ett treårigt program för generationsväxling i arbetslivet som möjliggör 25 000 årsanställningar per år för unga arbetslösa. Programmet innehåller traineeanställningar vid de myndigheter och förvaltningar som inom kort behöver rekrytera på grund av stora pensionsavgångar, utbildningsvikariat inom äldreomsorgen och lärlingsanställningar

inom bristyrken. Det är anställningar som behövs för att vårt samhälle ska fungera och utvecklas. På både kort och lång sikt är det en betydligt säkrare investering än att ge krogägare skattelättnader.

För att minimera undanträngning och garantera att de anställda omfattas av försäkringar och rimliga villkor vill vi ändra reglerna för nystartsjobben så att de i fortsättningen anvisas av Arbetsförmedlingen och att anvisning bara får ske till företag som omfattas av kollektivavtal.

Det är ofta lättare för den som har ett arbete att starta eget än för den som är arbetslös. Vi vill därför att den som får tjänstledigt för att starta eget ska kunna få stöd för start av näringsverksamhet under förutsättning att arbetsgivaren anställer en arbetslös som vikarie.

Det viktigaste för att riva ned de hinder som möter personer med funktionsnedsättningar i arbetslivet är generellt ökad tillgänglighet, bättre kunskaper om funktionsnedsättningar, intensifierade informationsinsatser och framför allt ändrade attityder. Vänsterpartiet driver sedan länge kravet att bristande tillgänglighet ska klassas som diskriminering. Om arbetsplatserna redan är tillgänglighetsanpassade minskar trösklarna för att anställa personer med funktionsnedsättningar.

Taket för lönebidragsersättningen behöver höjas, då dagens nivå enligt såväl Arbetsförmedlingen som arbetsgivarna utgör ett hinder för att anställa personer med lönebidrag. Vi avser att höja taket för den lön som får ligga till grund för bidraget.

## 6.6.2 Utbildning för jobb

Många arbetslösa saknar i dag grundläggande utbildning. Samtidigt krävs ofta minst gymnasieutbildning för att få ett arbete och det är även nödvändigt för att kunna studera vid yrkeshögskola eller universitet. För att öka människors frihet och valmöjligheter på arbetsmarknaden vill vi införa en rätt att läsa in gymnasieskolan. De studiestöd som erbjuds ska vara utformade så att de uppmuntrar vuxna arbetslösa att använda sig av denna rätt.

Många nyanlända flyktingar har en mycket kort utbildning. För att mer effektivt och målinriktat alfabetisera vuxna avser vi att genomföra en satsning på utbildning för sfi-lärare, inom ramen för lärarlyftet. I förlängningen kommer utbildningssatsningen bidra till att nyanlända snabbare kan komma in på arbetsmarknaden.

Sverige behöver fler yrkesarbetare. Trots en hög arbetslöshet saknas yrkesarbetare i flera branscher och yrken. Vi avser därför att inrätta fler platser i arbetsmarknadsutbildningar, vid yrkeshögskolan och inom yrkesvux. De ska inriktas på områden där det riskerar att uppstå flaskhalsar och brister och därmed underlätta strukturomvandling och bidra till varaktiga anställningar.

Vi vill att det ska vara möjligt att få en fullständig yrkesutbildning genom att delta i arbetsmarknadsutbildning. Därför avser vi att ta bort sexmånadersgränsen. Särskild vikt ska läggas vid att erbjuda utbildningar till kvinnor, som länge varit underrepresenterade i arbetsmarknadsutbildningarna. Yrkeshögskolans utbildningar är förankrade i den lokala och regionala arbetsmarknaden och inriktade mot yrken där det finns efterfrågan på yrkesar-

### **Fel! Okänt namn på**

betare. Myndigheten för yrkeshögskolan menar att intaget kan fördubblas med bibehållen kvalitet. Vi vill öka anslagen så att myndigheten kan genomföra det.

Det är viktigt att det finns goda möjligheter till utbildning även för dem som har en anställning. Livslångt lärande är viktigt både före den enskilda löntagaren och för arbetsmarknadens funktionssätt. Det underlättar nödvändig strukturomvandling och ökar rörligheten. För den enskilda löntagaren bidrar det till ökad frihet och minskad risk att vid arbetsbrist bedömas ha otillräckliga kvalifikationer för det kvarvarande arbetet. Vi vill se en trepartsöverenskommelse mellan staten och arbetsmarknadens parter om en kompetensutvecklingsförsäkring. En kompetensutvecklingsförsäkring borde också gå att kombinera med ett nytt permitteringslönesystem så att den arbetsfria tiden, eller delar av den, används till utbildning för att stå bättre rustad när konjunkturen vänder. Vi avser att återkomma med förslag om hur ett sådant system kan utformas.

Söktrycket till högskolan är högt och behovet av högskoleutbildade kommer att öka. Vi avser därför att utöka antalet platser i högskolan.

### **6.6.3 En satsning på utbildning för unga**

Återhämtningen av den svenska ekonomin efter finanskrisen har mattats av i spåren av eurokrisen. För bankerna i det svenska bankoligopolet är det dock strålande tider. De fyra storbankernas sammanlagda vinst förra året uppgick till 79 miljarder kronor, en ökning med ca 15 procent från året innan. Samtidigt är arbetslösheten på väg upp. I detta läge krävs det kraftfulla åtgärder. Eftersom det i en konjunkturedgång är svårare för unga att ta sig in på arbetsmarknaden är det nu lämpligt att satsa på utbildning. Vi lägger därför i denna motion fram ett tidsbegränsat utbildningspaket för unga för att förhindra att många ungdomar fastnar i långtidsarbetslöshet eller helt slås ut från arbetsmarknaden. Vi finansierar utbildningssatsningen genom en extra tillfällig bolagsskatt på de fyra storbankerna på 5 procentenheter under 2013. Baserat på 2011 års resultat skulle en sådan extraskatt inbringa 3,9 miljarder kronor till statskassan.

Totalt skapar vi 23 000 årsplatser och ger ungdomar möjlighet att skaffa sig kunskaper som efterfrågas på arbetsmarknaden. Satsningen innehåller 15 000 platser i yrkesutbildning inom ramen för arbetsmarknadsutbildningen, Yrkeshögskolan eller yrkesvux – arbetslivsnära utbildningar med inslag av praktik som efterfrågas på arbetsmarknaden.

I satsningen ingår också 8 000 utbildningsplatser med särskilt studiestöd på komvux eller folkhögskola för unga arbetslösa ungdomar som saknar gymnasieexamen. Det är väl känt att de unga som saknar gymnasieexamen löper stor risk att bli långvarigt arbetslösa eller fastna i korta anställningar med återkommande arbetslöshetsperioder emellan.

Forskning har visat att ungdomar som har haft sommarjobb under skoltiden har lättare att få en förankring på arbetsmarknaden efter slutförda studier. I dag är det dock mycket få arbetsgivare som efterfrågar personer som inte fyllt 18 år ens för sommarjobb. I syfte att ge ungdomar en meningsfull syssel-

sättning under sommarlovet och en första kontakt med arbetslivet vill vi därför ge stimulansbidrag så att fler kommuner, landsting och ideella föreningar kan anordna sommarjobb för skolelever.

#### **6.6.4 En allmän och solidariskt finansierad arbetslöshetsförsäkring**

En frivillig arbetslöshetsförsäkring som ger inkomsttrygghet vid omställning är en viktig del i den svenska arbetsmarknadsmodellen. Efter regeringsskiftet raserade regeringen snabbt och strategiskt viktiga grundstenar i försäkringen. Bara en tredjedel av de arbetslösa har i dag rätt till arbetslöshetsersättning och bara några få procent av dem som förlorat ett heltidsarbete får ut 80 procent av tidigare inkomst. Försämringarna av arbetslöshetsförsäkringen har starkt bidragit till en förskjutning av maktförhållandena på arbetsmarknaden och den press nedåt på löner och arbetsvillkor som vi nu ser på arbetsmarknaden.

Arbetslöshetsförsäkringen behöver reformeras i grunden. Det är dock nödvändigt att snarast genomföra ett antal förändringar i syfte att återupprätta arbetslöshetsförsäkringen som en inkomst- och omställningsförsäkring.

Vi höjer taket, den högsta dagpenningen, och golvet från den 1 januari 2013. För att undvika en fortsatt urholkning av försäkringen indexerar vi beloppen till löneutvecklingen. Vi höjer också ersättningsnivån till 80 procent för hela ersättningsperioden samt för tid med aktivitetsstöd. På lång sikt vill vi höja ersättningsnivån till 90 procent. Vi minskar också antalet karensdagar med två per år för att på sikt ta bort dem helt. Vi tar också bort 75-dagarsbegränsningen vid deltidsarbetslöshet.

Regeringens s.k. arbetslöshetsavgift gör medlemsavgifterna till a-kassorna orimligt höga och orättvist differentierade. Avgiften behövs inte heller för finansieringen av försäkringen eftersom den är kraftigt överfinansierad. Vi avskaffar därför arbetslöshetsavgiften.

Vi vill också stärka den allmänna grundförsäkringen. Regeringen har gjort det svårare att kvalificera sig till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Det har lett till att framför allt unga och nyanlända invandrare är hänvisade till att leva på släktingar eller söka bidrag hos kommunen om de blir arbetslösa. Det är inte rimligt. Vi vill därför genomföra en kraftig förstärkning av grundförsäkringen.

Vi vill att de som uppfyller grundvillkoren i 9 § lagen om arbetslöshetsförsäkring och har varit inskrivna vid Arbetsförmedlingen i tre månader ska få rätt till ersättning med grundbeloppet. Unga, som tidigare skulle ha omfattats av studerandevillkoret, deltidsarbetande och utlandsfödda som inte hunnit etablera sig på arbetsmarknaden kommer att kunna ta del av grundförsäkringen med vårt förslag.

Fel! Okänt namn

## 6.7 Rättvisa skatter

### 6.7.1 Målsättningen med skattepolitiken

Målsättningen med Vänsterpartiets skattepolitik är att få fler människor i arbete, trygga välfärden och skapa förutsättningar för en hållbar utveckling. En hög sysselsättning är en förutsättning för att få resurser till den offentligt finansierade, generella välfärden. Skatt ska betalas efter bärkraft och välfärd fördelas efter behov.

De inkomster det offentliga får genom skatterna är en avgörande faktor för sysselsättningen, på både kort och lång sikt.

Genom skatterna finansieras en rad investeringar i allt från utbildning till forskning och infrastruktur, som är avgörande för att bygga Sveriges ekonomiska styrka på sikt. Den relativt höga produktiviteten i Sverige i dag bygger på skattefinansierade offentliga investeringar som vi gjort under lång tid. Vi menar att det är ett övergripande samhällsekoniskt problem att vi i dag underinvesterar i gemensamt finansierade verksamheter. Dessutom har välfärdsinstitutioner som barn- och äldreomsorgen en avgörande ekonomisk betydelse, eftersom det möjliggör för fler att stå till arbetsmarknadens förfogande och delta i produktionen.

Direkta investeringar har mycket starkare sysselsättningseffekter på kort sikt än vad till exempel bolagsvinster eller privat konsumtion skulle ha haft.

Skatterna omfördelar också resurser från hög- till låginkomsttagare och därmed också mellan kvinnor och män. Det finns många skäl till att förespråka ett jämlikare samhälle och flera av dem är ekonomiskt betydelsefulla. Ett exempel är den stimulanseffekt det ger på kort sikt: genom att hämta in inkomster från grupper med hög sparkvot och i stället använda dem till löner och transfereringar åt människor som annars skulle ha haft mycket låga inkomster, förstärks efterfrågan. Det är särskilt viktigt i den internationella kris vi ser de här åren. Efterfrågan förstärks också av den trygghetseffekt som kommer av att veta att det finns fungerande skyddsnät, vilket begränsar problemet med att människor tenderar att försöka spara mer i kristider. I ett jämlikare samhälle förbättras dessutom folkhälsan, vilket över tiden får en direkt ekonomisk betydelse för hur länge och hur effektivt vi arbetar.

Sysselsättningen är ett av de tyngsta skälen till att Vänsterpartiet förespråkar en skattepolitik som prioriterar direkta investeringar framför skatteavdrag. Vi vill se en översyn av hela skattesystemet, och har i en tidigare riksdagsmotion (2011/12:Sk291) föreslagit att det tillsätts en parlamentarisk utredning med ett sådant uppdrag.

### 6.7.2 Inkomstskatter

Den enskilt största posten i regeringens ensidiga skattesänkarpolitik är det s.k. jobbskatteavdraget, som är bärande del av regeringens politik för låga löner. Vi arbetar därför för att jobbskatteavdraget stegvis avskaffas till förmån för en rättvis och likformig beskattning. Som ett första steg har vi föreslagit höjd skatt vid högre inkomster, framför allt genom en avtrappning av jobbskatteavdraget från en månadsinkomst på 28 000 kronor. De pengarna behövs

till direkta investeringar som sätter fler i arbete, och skulle ge samhällsnyttiga resultat i form av högre kvalitet i t.ex. äldreomsorgen, skolan och infrastrukturen.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen bygger på att det finns starka parter på arbetsmarknaden. De fackliga organisationerna är de viktigaste aktörerna i arbetet för att förbättra villkoren i arbetslivet och öka arbetstagarnas inflytande på arbetsplatserna. För att fler ska välja att organisera sig i facket inför vi avdragsrätt för medlemskap i en facklig organisation.

Regeringens s.k. arbetslöshetsavgift gör medlemsavgifterna till a-kassorna orimligt höga och orättvist differentierade. Avgiften behövs inte för finansieringen av försäkringen eftersom den är kraftigt överfinansierad. Vi avskaffar därför arbetslöshetsavgiften. Ingen kommer då att behöva betala mer än ca 100 kronor per månad i medlemsavgift till sin a-kassa. Vi inför också avdragsrätt för medlemsavgiften. Ju fler som har rätt till a-kassa, desto mindre dämpas efterfrågan i kristider.

Vänsterpartiet värnar principen om lika skatt vid lika inkomst och menar att vi måste tillbaka till en likformig inkomstbeskattning. En del av de inkomster vi får in genom att begränsa skatteavdragen vill vi använda för att sänka inkomstskatten för de grupper som hittills inte fått del av regeringens skattesänkningar. Det är ett exempel på omfördelning som stärker efterfrågan genom att gynna människor som kommer att använda dem, och ett sätt att öka jämlikheten och minska utslagningen.

Vi vill riva upp skattereduktionen för hushållsnära tjänster, det s.k. RUT-avdraget, som drar undan alltmer skatteintäkter för varje år som går. Det används i första hand av höginkomsttagare, och kostar oerhört mycket för ett fåtal, lågproduktiva arbetstillfällen med djupt problematiska arbetsvillkor. Vi vill i stället använda pengarna till att anställa fler i barnomsorgen, för att den ska vara tillgänglig på kvällar, nätter och helger då alltför småbarnsföräldrar faktiskt jobbar. Det skulle betyda att i princip hela summan faktiskt gick till nya jobb, utan några dödviktseffekter, och det skulle betyda mycket för kvinnors möjligheter att förvärvsarbeta.

Vi föreslår också att dagens ROT-avdrag, som enbart riktar sig till villaägare och bostadsrättsinnehavare, slopas och ersätts med ett upprustningsstöd för flerfamiljshus. Villaägare som genomför energieffektiviseringsåtgärder ska även fortsättningsvis kunna få avdrag för dessa åtgärder.

### 6.7.3 Skatter som styrmedel i miljöpolitiken

Skatter är ett viktigt styrmedel i klimat- och miljöomställningen. Så länge priset på transporter inte inkluderar samhällsekonomiska kostnader som miljöskador, hälsoeffekter och trafikolyckor snedvrids hela tiden de ekonomiska prioriteringarna på ett kostsamt och ohållbart sätt. Det handlar om problematiska effekter i flera led, från fordonsinvesteringar till vilka varor som finns i den lokala livsmedelsbutiken. Ju längre vi låter de gamla investeringsmönstren fortsätta, desto större blir de samhällsekonomiska förlusterna.

Vi menar att mycket talar för att oljepriserna kommer att öka trendmässigt, och att det djupa oljeberoende Sverige fortfarande är fast i därmed utgör en

## Fel! Okänt namn på

betydande ekonomisk risk. De investeringar som vi föreslår i bl.a. järnvägsnätet och utbyggd kollektivtrafik är ett sätt att styra till transporter som är bättre för miljön, men hur oljeberoendet utvecklas beror också av en rad beslut i enskilda företag eller av privatpersoner. För att förskjuta de besluten mot ett minskat risktagande och mindre miljöpåverkan bedömer vi att det finns ett behov av att höja drivmedelsskatterna.

Höjningar av drivmedelsskatterna skapar oönskade effekter för personer med låga inkomster och för boende i glesare bygder. Därför är det viktigt att hitta kompensatoriska åtgärder för dessa grupper. I motionen ”Miljöanpassad vägtrafik” (2011/12:Sk428) har vi presenterat en sammanhållen politik för rättvisa drivmedelsskatter som innehåller just detta.

Vänsterpartiet vill att Sverige i likhet med ett flertal andra EU-länder inför en kilometerskatt för att möta problemen med att den tunga trafiken står för en betydande del av slitaget på det svenska vägsystemet.

Flyget ska bära sina egna kostnader för miljöpåverkan. Vår utgångspunkt är att nivån på koldioxid- och energiskatten på flygfotogen ska motsvara den nivå som gäller för bensin för bilar. Därför vill vi införa en skatt på inrikesflyg i form av en schabloniserad start- och landningsavgift, vilket också skulle öka incitamentet att fylla planen med resenärer.

Vi vill höja effektskatten på kärnkraft och därigenom hämta in en del av övertinsterna i energibolagen och använda dem till investeringar i ett hållbart samhälle. Vi bedömer att det är möjligt att genomföra utan att det får någon direkt effekt på elpriset. De negativa stimulanseffekterna av en höjd effektskatt är mycket begränsade, framför allt i jämförelse med hur många som skulle kunna sättas i arbete genom de direkta investeringar som en sådan skatt skulle möjliggöra.

### 6.7.4 Företags-, kapital- och egendomsskatter

Vänsterpartiet eftersträvar att så långt möjligt ha ett enhetligt och likformigt regelsystem med få undantag, som är enkelt att förstå och tillämpa för den enskilda företagaren. Ett likformigt skattesystem förhindrar också inläsnings-effekter och en snedvriden konkurrens.

Regeringen har under mandatperioden infört många undantag från dessa principer. Bland annat har regeringen som ett av sina huvudnummer sänkt arbetsgivaravgifterna för företag som anställer unga. Vänsterpartiet avvisar denna nedsättning av arbetsgivaravgiften eftersom åtgärden inte har några jobbeffekter i praktiken utan i stället medför högre vinster för företagen.

Vi avvisar också regeringens förslag om sänkt krogmoms. Vi vill använda det budgetutrymme som finns i dag till att sänka krogmomsen till ett generationsväxlingsprogram. Förutom att en sådan satsning skulle ge direkta jobbeffekter på en helt annan nivå än krogmomsen, skulle det också vara en investering i kompetens och arbetslivserfarenhet.

Regeringen har i samband med vårbudgetpropositionen lagt fram ett förslag om sänkt bolagsskatt till 25,3 procent. De försvarar det med att skattekonkurrensen ökar mellan EU-länderna, och att de därför inte vill låta det totala skatteuttaget stiga på grund av de begränsningar av företagens skatte-



avdrag och möjligheter att skatteplanera som föreslagits. I verkligheten är regeringens förslag snarare ett initiativ som förvärrar den skattekonkurrensen, eftersom den svenska s.k. effektiva genomsnittliga bolagsskatten i dag ligger lägre än i de flesta länder i Västeuropa. Skatteverkets statistik för åren 2000–2009 visar att de företag som haft ett taxerat överskott i genomsnitt har betalat omkring 15 procent av resultatet efter finansnetto i skatt.

Den huvudsakliga effekten av sänkt bolagsskatt är ökade vinster, inte fler anställningar. Det som saknas i dag är inte privat kapital, utan efterfrågan. Som fackförbundet Unionen påpekat var det inte i första hand utdelningarna som sjönk i de stora svenska aktiebolagen efter krisen, utan snarare antalet anställda.

Vänsterpartiet har i stället lagt fram en rad förslag som syftar till att stärka sysselsättningen och produktiviteten i små och medelstora företag, som att slopa sjuklöneansvaret och införa en generös skattereduktion för stöd till forskning och utveckling. Inte minst skulle de direkta investeringar vi föreslår ge en stark efterfrågestimulans. Dels skulle det betyda beställningar till underleverantörer i många branscher, dels skulle de direkta anställningarna ge lön i plånboken till människor som i dag saknar köpkraft. På sikt skulle det också förbättra infrastrukturen och öka tillgången på välutbildad arbetskraft. Det är faktorer som är långt mer betydelsefulla för Sveriges ekonomiska styrka i framtiden än hur stora utdelningar aktiebolagen gör nästa år.

Regeringens politiska inriktning mot sänkta lönekostnader och olika sorters skatteavdrag ökar avkastningen i många företag på kort sikt, men den har mycket begränsade effekter på den privata sysselsättningen. I praktiken är det snarare nya aktieutdelningar än nyanställningar som stimuleras. Målsättningen med Vänsterpartiets förslag är i stället att öka antalet sysselsatta i den privata sektorn och se till att de nya arbeten som skapas är samhällsekonomiskt produktiva. Därför väljer vi direkta investeringar i stället för skatteavdrag.

Vänsterpartiet har i motionen ”Åtgärder mot skattefusk och svartarbete” (2011/12:Sk399) presenterat en rad åtgärder för att kraftfullt bekämpa skattefusk. Vi vill bl.a. slopa avdragsrätten för koncerninterna lån.

Regeringens förändringar av fastighetsskatten har bidragit till att inkomst-klyftorna i Sverige har ökat. Vänsterpartiets principiella hållning är att fastigheter är tillgångar som ska beskattas, på ett förutsägbart men också rättvist sätt.

Vänsterpartiet driver sedan tidigare ett avskaffande av fastighetsavgiften för hyreslägenheter och vi välkomnar därför att regeringen förbereder ett förslag för att sänka den. Däremot tror vi inte att en utökad nedsättning av fastighetsavgiften vid nybyggnation skulle ha mer än en marginell effekt på byggandet. Förslaget att än en gång höja schablonavdraget vid utyrning av bostäder kommer knappast att ge några effekter på bostadsutbudet, och svarar överhuvudtaget inte mot problemen med tillfälliga kontrakt och trångboddhet. Bostadsbristen är i dag ett så pass omfattande problem att det får konkreta och allvarliga samhällsekonomiska konsekvenser, framför allt i form av trögheter på arbetsmarknaden. Vänsterpartiet har lagt fram förslag på direkta stöd till nybyggnation i en helt annan storleksordning.

## Fel! Okänt namn på

Vänsterpartiet vill utreda utformningen av en förmögenhetsskatt som kan införas 2014. Samtidigt som den förra förmögenhetsskatten hade brister kan vi konstatera att de som tidigare betalade förmögenhetsskatt tillhörde de övre inkomstskikten. Vi föreslår därför att det från 2014 införs arvsbeskattning som betalas av dödsboet innan ett arv skiftas.

### 6.7.5 Engångsskatt på storbankerna

Den svenska banksektorn domineras fullständigt av de fyra storbankerna. Det ger dem en djupt problematisk maktställning, som drar resurser från produktiva företag och bostadsägare till övervinster i den finansiella sektorn. Deras sammanlagda vinst under 2011 uppgick till 79 miljarder kronor, en ökning med ca 15 procent från året innan. Framför allt har bankerna kraftigt ökat sina marginaler på bolånen. Vänsterpartiet har lagt fram ett antal förslag för att reformera finanssektorn, och i den här motionen föreslår vi också en särskild bankskatt.

En avgörande skillnad mellan storbankernas affärsvillkor och de som gäller andra företag är att de förra skyddas av staten genom en implicit garanti mot konkurs. Den här typen av statliga garantier mot att låta stora banker gå i konkurs finns i de flesta länder. Anledningen till dessa garantier är att statsmakterna brukar anse att vissa banker är så stora eller sammankopplade med andra aktörer i finanssektorn att en konkurs i en sådan bank skulle hota stabiliteten i hela det finansiella systemet. Dessa banker brukar därför benämnas ”too big to fail”. Den implicita garantin mot konkurs innebär en stor konkurrensfördel för storbankerna och en kraftig subvention av deras upplåningskostnader.

Beskattningen av den svenska finansmarknaden är därtill låg i och med att den är helt befriad från moms. Vi vill därför tillfälligt höja bolagsskatten för de fyra storbankerna med 5 procentenheter under 2013. Inkomsten av det beror på rörelseresultatet det året, men t.ex. skulle en sådan skatt ha gett 3,9 miljarder i inkomster utifrån 2011 års resultat. På det sättet vill vi hämta in en del av övervinsterna i finanssektorn och använda dem produktivt till ett särskilt utbildningspaket för unga. Dessa satsningar beskrivs närmare i avsnitt 6.6.3. Vi kommer att återkomma med förslag på permanenta skattehöjningar för finanssektorn.

## 6.8 Reformera banksektorn – dela bankerna

Effekterna av finanskrisen 2008 är svåra att överskatta: produktionsbortfall på tusentals miljarder dollar, massarbetslöshet och en valutaunion i gungning.<sup>43</sup> Företrädare för den svenska banksektorn brukar hävda att den svenska banksektorn är stabil och väl kapitaliserad. Det är en sanning med stor modifiering.

<sup>43</sup> För en närmare analys av finanskrisens orsaker, se t.ex. Vänsterpartiets motion med anledning av 2009 års ekonomiska vårproposition.

ion. Enligt finansminister Anders Borg var två svenska banker under sommaren 2009 endast ”timmar från konkurs”, som han uttryckte det på SNS:s seminarium den 19 januari 2011 med anledning av Konjunkturrådets rapport. Borg syftade på svenska bankers exponering i Baltikum och effekterna på svenska banker i händelse av en devalvering i Lettland. De svenska bankerna, framför allt Swedbank och SEB, hade under en lång tid aggressivt jagat marknadsandelar i Baltikum. I denna jakt tog de enorma risker i sin kreditgivning. Risker som de kunde ta på grund av för låga kapitaltäckningskrav och eftersom det finns en implicit garanti från staten att inte låta stora banker gå i konkurs.

I de flesta länder (för att inte säga alla) finns en implicit garanti från statens sida att man inte kommer att låta stora finansiella institut gå i konkurs. Denna försäkran är en förklaring till varför vissa bolag kunnat växa sig så stora att de just blivit ”too big to fail”, samt utgör den bärande bjälken i en incitamentsstruktur bland de stora finansiella företagen som var en av huvudorsakerna till finanskrisen.

Implicita eller uttalade statliga garantier innebär en kraftig subvention av storbankernas upplåningskostnader. Garantier innebär också att det inte finns någon större anledning för storbankernas kreditgivare att ta reda på bankernas finansiella situation. Riksbanken har nyligen försökt uppskatta värdet på den svenska implicita garantin. Deras bedömning är att den i genomsnitt uppgick till 30 miljarder kronor per år för de fyra storbankerna under tidsperioden 2002–2010. Detta motsvarar drygt hälften av storbankernas sammanlagda vinster före skatt under samma tidsperiod.<sup>44</sup> Motsvarande studier i andra länder har kommit fram till liknande resultat.<sup>45</sup>

Regeringen har i olika sammanhang framfört åsikten att den s.k. Stabilitetsfonden, där bankerna står för en del av finansieringen i form av årliga avgifter, innebär att bankerna betalar för den subvention som den implicita garantin innebär. För det första har de två egentligen inget med varandra att göra.<sup>46</sup> För det andra betalar bankerna, mycket högt räknat, sammantaget i genomsnitt 3 miljarder kronor per år till fonden, vilket då ska jämföras med den årliga subventionen som uppgår till 30 miljarder kronor per år.

Problemet med dagens finansiella sektor och dess stora institut är inte bara att de är för stora för att kunna tillåtas gå i konkurs, utan att de också i princip är ”för stora för att rädda” – i alla fall med mindre än massiva statliga kapitaltillskott och stora budgetunderskott som en direkt konsekvens. De svenska finansinstitutens sammanlagda balansomslutning är cirka 4 gånger större än Sveriges BNP, vilket gör det svenska finansiella systemet till det fjärde största

<sup>44</sup> Sveriges Riksbank (2011), ”Lämplig kapitalnivå i svenska storbanker – en samhällsekonomisk analys”.

<sup>45</sup> Ibid.

<sup>46</sup> Stabilitetsfonden syftar till att bygga upp ett kapital som ska kunna användas i händelse av att en bank behöver räddas. Målet är att fonden ska vara fullt utbyggd 2025 med en behållning motsvarande 2,5 procent av BNP. Av detta kapital beräknas bankernas avgifter stå för ca 30 procent av finansieringen, motsvarande 53 miljarder kronor. Resten av finansieringen står skattebetalarna för. Källa: Riksrevisionen, ”Stabilitetsfonden – gör den skäl för namnet?”.

## Fel! Okänt namn på

i Europa.<sup>47</sup> En sådan finanssektor, oavsett hur strikt reglerad den är, utgör en allvarlig risk för Sveriges makroekonomiska stabilitet. Vänsterpartiets utgångspunkt är att om en bank är ”too big to fail” – då är den nog just ”för stor” – och då måste en reformerad finansiell reglering ta sikte på detta.

Vänsterpartiet har i olika sammanhang, t.ex. i vår motion med anledning av 2011 års ekonomiska vårproposition, föreslagit en rad reformer för att komma till rätta med ”too big to fail”-problematiken. I denna motion begränsar vi oss till att utveckla vårt förslag om en bankdelningslag i likhet med vad en brittisk bankutredning<sup>48</sup> föreslagit och den brittiska regeringen nu är på väg att genomföra.

Utredningen tillsattes mot bakgrund av finanskrisens effekter på det brittiska banksystemet. När den brittiska staten gav olika former av stöd till bankerna under finanskrisen visade det sig att det var mycket svårt att separera traditionell samhällsviktig verksamhet från investmentverksamhet. Detta innebar att bankernas alla delar fick räddas, även de delar som inte ansågs samhällsviktiga, vilket blev mycket kostsamt. Bland annat mot denna bakgrund föreslår utredningen en slags separation (s.k. ringfencing) av bankernas verksamhet i dels traditionell bankverksamhet, dels investmentverksamhet. Utredningen uppskattar att så mycket som fyra till fem sjättedelar av de brittiska bankernas sammanlagda balansslutning härrör från det som definieras som ”investmentverksamhet”, vilket motsvarar 40–50 miljarder kronor. Det finns i dagsläget inga beräkningar av storleken på investmentdelarna i de svenska bankerna. Dessa är förmodligen lägre än vad som är fallet i Storbritannien. Men med tanke på hur stor den svenska banksektorn är i förhållande till BNP är det troligt att även de svenska bankernas investmentverksamhet är betydande.

Ett annat skäl till att en bankdelningslag borde införas har sin grund i den ovan nämnda implicita bankgarantin. Den implicita bankgarantin innebär en kraftig subvention av storbankernas verksamhet. Garantin är stötande även om bankerna enbart skulle ägna sig åt traditionell bankverksamhet i form av in- och utlåning till privatpersoner och mindre företag. Men den blir helt absurd när bankerna kan använda subventionen till att spekulera med egna pengar i olika finansiella instrument. Det är inte helt enkelt att förstå varför staten ska subventionera privata företags finansiella spekulation – och sedan dessutom gå in och rädda företagen om de riskerar att gå i konkurs som ett resultat av denna spekulation.

En lag om bankdelning bör också införas för att minska risken för intressekonflikter. Bankernas nuvarande affärsmodeller där de dels placerar pengar för kundernas räkning, dels handlar för egen räkning kan leda till betydande intressekonflikter. Bankerna kan dra nytta av privatpersoners insättningar, som delvis är försäkrade genom den statliga insättningsgarantin, för att ägna sig åt mycket stora och riskabla finansiella spekulationer. Detta leder till be-

<sup>47</sup> Sveriges Riksbank, ”Finansiell stabilitet 2011:2”.

<sup>48</sup> Independent Commission on Banking (2011), ”Final Report Recommendations”.

tydande intressekonflikter och bidrar till att öka instabiliteten i det finansiella systemet.

Mot bakgrund av ovannämnda skäl bör regeringen skyndsamt tillsätta en parlamentarisk utredning i syfte att utarbeta ett lagförslag som separerar traditionell bankverksamhet från s.k. investmentverksamhet. Detta bör riksdagen besluta.

## 7 Effekter av Vänsterpartiets förslag

**Tabell 1 Direkta jobb i Vänsterpartiets budgetförslag**  
personer, jfr med regeringen

	2013	2014	2015
Generella kommunsatsningar	5 000	10 000	16 000
Riktade medel till kommunerna	31 000	37 000	45 000
Infrastruktursatsningar	2 000	5 000	12 000
Andra byggsatsningar än ROT	0	0	0
Gröna jobb	5 000	6 000	6 000
Övriga verksamheter	16 000	11 000	11 000
Besparingar på verksamheter	-7 000	-7 000	-7 000
Övergångsjobb	12 500	12 500	12 500
Lärlingsanställningar	11 000	8 100	8 100
Traineeanställningar	11 250	11 250	11 250
Utbildningsvikariat	3 000	5 000	5 000
Företagsvikariat	1 000	1 000	1 000
Nya jobb i V-budget	90 750	99 850	120 850
– uppskattat antal privata jobb	28 000	30 000	40 000
– uppskattad andel privata jobb	31 %	30 %	33 %

**Tabell 2 Utbildningsplatser i Vänsterpartiets budgetförslag**  
utbildningsplatser, jfr med regeringen

	2013	2014	2015
Fler i utbildning			
Komvux inklusive yrkesvux	33 000	34 000	34 000
KY-utbildningar	9 500	9 500	9 500
Högskola	12 250	12 250	12 250
Arbetsmarknadsutbildning	10 000	10 000	10 000
<b>Totalt</b>	<b>64 750</b>	<b>65 750</b>	<b>65 750</b>

**Tabell 3 Finansiellt sparande i Vänsterpartiets budget**  
andel av BNP

	2013	2014	2015
Finansiellt sparande VP2012	0,3 %	1,6 %	3,0 %

**Fel! Okänt namn på**

Finansiellt sparande V-budget	0,1 %	1,5 %	2,8 %
-------------------------------	-------	-------	-------

---

Stockholm den 28 april 2012

*Jonas Sjöstedt (V)*

*Jens Holm (V)*

*Eva Olofsson (V)*

*Ulla Andersson (V)*

*Hans Linde (V)*

*Mia Sydow Mölleby (V)*